IOAN N. ŢUŢUIANU

MARAMUREŞUL VOEVODAL

ISTORIC ŞI ECONOMIC

STUDIU CU PREFAŢA DOMNULUI PROFESOR S. MEHEDINŢI

ŞI RECESĂMÂNTUL (STATISTICA POPULAŢIEI) ÎN APRIL 1940

BUCUREŞTI
MCMXLII

O MARTURISIRE

Dacă am trăi în timpuri mai liniștite, aș fi rugat pe scriitorul acestei cărți să mai stăruie asupra ei, scurtând și adăogând — cum se întâmplă totdeauna, când așterni pe curat o lucrare.

In « Anul Blestemului », nu mai poate fi vorba de nicio amânare. Dintre cei patru stâlpi ai cetății carpatice : Hațegul, Țara Moților, Maramureșul și Vrancea, unul s'a surpat. In moșia lui Dragoș și Bogdan, « descălicătorii Moldovei », se aude azi porunca unui neam asiatic, — măcar că Maghiarii sunt pe acolo de zece ori mai puțin decât Românii.

Așa dar, e o datorie grabnică să punem sub ochii neamului românesc, tot ce poate să ne aducă aminte de scumpul nostru Maramureș și de greșelile celor care n'au știut să-i poarte de grijă și să-l apere chiar cu prețul vieții lor. Iar împlinirea acestei sfinte datorii va fi înlesnită, cetind cartea de față.

Cine vrea să se încredințeze, s'o deschidă la pagina 43 unde se află chipul celor doi « coconi » maramureșeni. Să se uite bine la ei și să-mi răspundă apoi : este vreun colț de Țară, în care aristocrația fizică a rasei să se fi păstrat mai neatinsă?

Și dacă mai are vreo îndoială, să caute la pagina 46 unde va găsi pe « urmașii nobililor din Maramureș », încălțați cu opinci, dar păstrând în lacre afumate, străvechile lor pergamente de nobleță.

Să citească apoi daina celor « Trei veri păcurărei » (pecorarii), *o variantă a Mioriței și să spună dacă neamul dela izvoarele Tisei nu are și azi vechea seninătate a « Dacilor nemuritori ».*

In sfârșit, cetitorul va putea lua cunoștință de crima și de prostia, de prostia și de crima celor ce s'au făcut coadă de topor în mâna Evreilor, strimtorând și sărăcind tocmai neamul de baștină...

Așa că, la urmă, Românul adevărat nu va putea să nu simtă două lucruri: o adâncă evlavie în fața Maramureșenilor și o scârbă tot așa de adâncă față de cârmuitorii mișei (de dincoace și de dincolo de munți) care, dela Unire și până azi, n'au veghiat clipă cu clipă spre a vindeca toate ranele neamului românesc din Maramureș.

Iar încheierea nu poate fi decât una: hotărîrea cu jurământ, să facem acestui sfânt colț de țară dreptatea ce i se cuvine.

1.XII.1940 *S. MEHEDINȚI*

CUVÂNT ÎNAINTE

Maramureșeanul este o făptură multimilenară pe care n'a adus-o vânturile migrațiunilor evului vechiu, mediu sau modern, ci a răsărit, acolo unde este și acum, din vremuri necuprinse în mintea omenească, așa cum răsar brazii în munți și stejarii pe câmpie; el este un produs spontan al munților și văilor acestui ținut și a înfruntat toate vijeliile pentrucă are rădăcini înfipte adânc în pământul său în afară de care nu a cunoscut altul. Maramureșanul nu a venit și nici nu a fost adus acolo, ci a fost găsit la el acasă de toți și în toate timpurile.

In preajma slavilor și a ungurimei, maramureșenii și-au păstrat intactă ființa lor etnică. Pe deasupra capetelor lor mereu drepte, a stat cândva ocrotitoare pajura Romei eterne, noblețea celei mai alese rase, ecoul îndepărtat dar niciodată stins al celei mai tainice chemări. Legați de pământ cu baieri multimilenare, având în sânge și în suflete esențe tari cari înfruntă veacurile, invocând îndurarea lui Dumnezeu în toate prilejurile de seamă ale vieții...

Lucrarea de față, cu totul altfel a fost pregătită decum apare în vremurile de grea încercare ce trăim....

Inițial, a fost studiată viața Maramureșului, sub toate ale ei aspecte în vederea încadrării lui în planul general de organizare a țării.

Răpirea temporală a acestei mândre și românești provincii, a avut o puternică repercusiune asupra studiului întocmit, fiind nevoit ca părți de o tot atât de mare importanță cari privesc:

socialul, culturalul și altele, să fie date tiparului, când frumosul Maramureș, va fi reintegrat în granițele firești ale României-Mari — fapt, ce nădăjduim că nu va întârzia prea mult, pentru ca Maramureșul, leagănul scump al românismului să ne revie și să ne aparție.

IOAN N. ȚUȚUIANU

Poartă din Maramureș.

INTRODUCERE

Maramureșul este regiunea în care frumosul și pitorescul, se întrec în a oferi ochiului minunile naturii.

Este raiul înzestrat de Dumnezeu cu mândre coame de munți împodobiți cu fermecătoare parcuri naturale și grădini cu pomi fructiferi, ce răspândesc farmecul irezistibil al pământului românesc.

Este regiunea în care păsările cerului, mugetul cerbilor și murmurul izvoarelor, face să se deapăne firul amintirilor și al dorurilor de mai bine.

Lanțurile de munți asemănătoare unor fermecătoare ghirlande, înconjoară regiunea ca o puternică cunună protectoare, iar din sânul lor ar împărtăși cu prisosință din nesecatele bogății, pe urmașii celor ce i-au botezat cu sânge pentru realizarea marelui deziderat național al unirii, dacă vitregiile vremurilor nu i-ar fi îndepărtat dela posesiunea lor.

E mândru Maramureșul și-i așa de bogat, cum puține ținuturi sunt. Dar e frumos, cum poeții cu toată a lor fantezie nu-i vor putea descrie priveliștile încântătoare cu munți ce se întrec cu norii și văi ce ascund lumina Sfântului Soare.

Dacă de sus de pe Pietrosul cu minunatu-i ochi de mare sau de pe Prislopul pitoresc, cercetătorul privește în zare frumosul din jur, i-ar apare înainte monumente sfinte de rugă și închinare clădite cu trudă de străbunii celor ce astăzi își caută hrana pe meleaguri îndepărtate de regiunile lor.

Bisericuțe elegant construite cu turle suple ascunse parcă la răscruce printre morminte. Asemănătoare stelelor ce pe cer strălucesc, samănă tăcute, lumina credinței de milenii, orânduite de acei cari și azi în heruvimi slujesc binelui omenirii și neamului românesc. Sfioase stau în umbra brazilor ce le înconjor și mâhnite privesc la credincioșii lor de odinioară cari se depărtează fără de judecată de credința străbună, chemându-i parcă la rugă și îndreptare, la slujba divină alinătoare a dorințelor pământești.

Maramureșul e cuib de crai legendari! Leagăn scump de voevozi descălicători de neam! Pământ străvechiu românesc, ce a servit ca obârșie unei jumătăți de neam și unei jumătăți de țară.

E frumos în prezent, dar mai frumos i-a fost trecutul învăluit în negura vremurilor! E păstrător de cele mai nobile și cele mai vechi tradiții românești! Și la auzul numelui lui, parcă vezi cete de voinici îmbrăcați în zale și coifuri de oțel gonind cu buzduganele în goana cailor și în fluturatul pletelor, zimbrii furioși ai codrilor seculari în timp de pace și cete de cruzi tătari în timp de război.

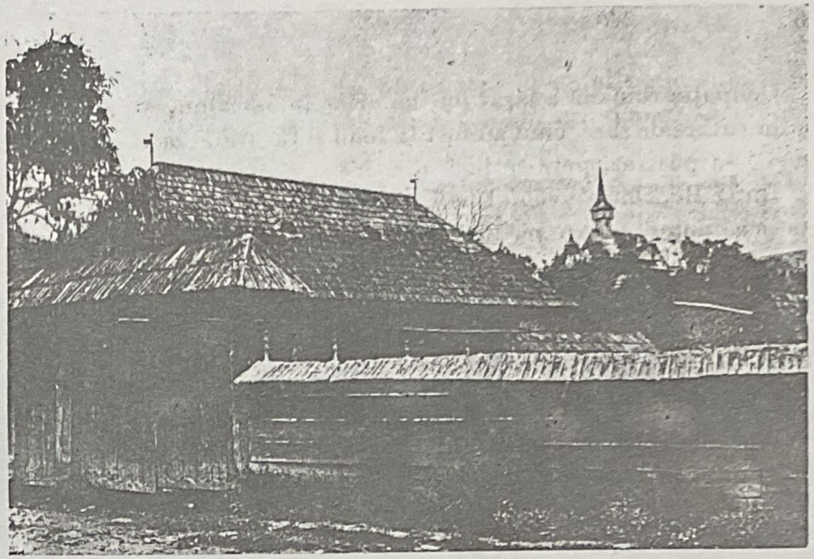
Trecutul Maramureșului, se îmbină cu vârstele poveștilor și legendelor neverosimile din negura timpurilor pierdute. Nu se găsește colț de țară care să aibă amintiri atât de evocatoare și atât de românești, cum se găsesc în Maramureș. Și ceea ce se găsește aci în Maramureș, este unic, și fără de pereche.

Majestatea Sa Regele Mihai I-iu pe plaiurile maramureșene cu ocazia călătoriei de studii întreprinse în vara anului 1939.

Familii simple de țărani voinici, cari după grinzile lor înegrite de fum, sau în fundul lăzilor bătrâne și întunecate ca vremurile din cari au rămas, păstrează hrisoave multiseculare, cu peceți mari regești și împărătești ce dovedesc o veche nobleță, o rasă pură de valahi din spiță domnească: os din os și sânge din sânge de vechi voevozi și cnezi români, a căror istorie necunoscută sau abia cunoscută, se pierde în negura timpurilor.

Trecând prin sate, gospodăriile micuțe și artistic construite în stilul românesc de munte, poftesc parcă pe drumețul obosit să se desfete în interiorul măestrit orânduit de maramureșencele harnice și chivernisite cu tot felul de țesături naționale cari se întrec prin frumusețea culorilor lor vegetale.

Casă și biserică din Maramureș.

CAPITOLUL I

SCURT ISTORIC

Pământul Maramureșului din cele mai vechi veacuri, a fost locuit de Români ! Basmele maramureșene spun, că acest pământ ar fi fost cucerit dela smei și uriași, de către vechii robombani [1]) valahi ajutați de zânele pădurii... Ba s'au păstrat și nume de robombani, învăluiți în vraja legendei...

Dar să lăsăm poveștile și să trecem la istoria acestui fermecător colț de țară.

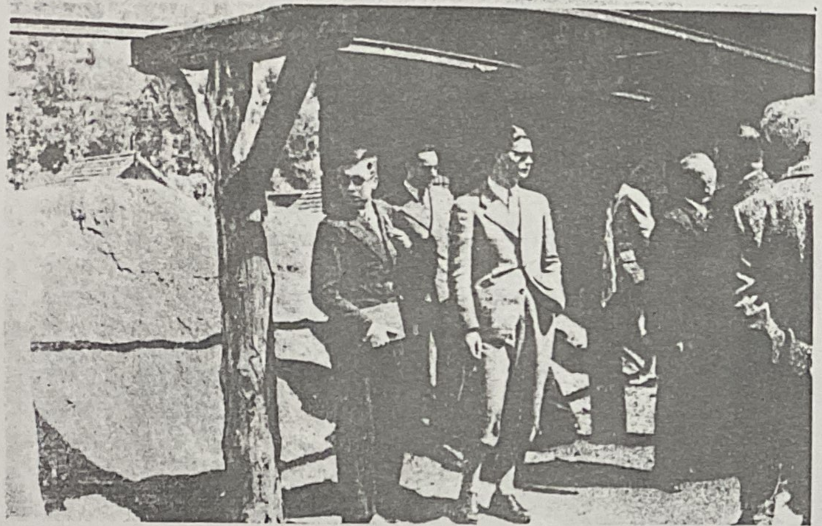
Primii locuitori ai acestui pământ ar fi fost Carpii, un trib al Dacilor, aborigem după cari s'au numit munții Carpați.

[1]) Premergătorii voevozilor și cnezilor de mai târziu.

DENUMIREA

Ocupația romană a lăsat puține urme în Maramureș: exploatări rudimentare de sare, cum au fost la Ieud și Coștiui. Castellein, nume ce și le-a păstrat, pare-se încă din acea epocă.

După Bonfinius vechiul nume al acestui ținut ar fi fost « Marmația », nume ce s'a păstrat și în limba românească paralel cu numele de Maramureș. Despre originea numirii de « Maramureș » sunt mai multe teorii. Dr. I. Mihaly presupune, că ar rezulta din Marmure, cu un « a » intercalat « Maramure ». O altă teorie spune

M. S. Regele Mihai I-iu vizitând o gospodărie maramureșană.

că ar veni după râul « Mara », compus cu cuvântul « mureș ». Această origine ar fi cea mai verosimilă, dat fiind că râul Mara există în Maramureș, iar cuvântul «Mureș» în străvechia limbă românească însemna «râu», nume ce s'a păstrat și în alte părți ale țării.

După epoca robombanilor dintre cari tradiția maramureșană a păstrat cu numele pe Roman Robomban și pe fiul său Romaniță Robomban, a urmat epoca cavalerilor teutoni, cari s'au așezat într'o parte a acestui ținut și au organizat populația *autoritară*.

CAVALERI TEUTONI

Ei au clădit primele biserici din piatră în stilul gotic cum a fost cea dela Biserica Albă, ale cărei fundațiuni spălate de valurile Tisei, au rămas până în ziua de azi.

Alte așezări teutone pe pământul Maramureșului au fost la Teceu — Teutsch-Au, Țibău = Zwei-Bach, Iaholt = Erle-Holtz, Wasser etc. Inspirându-se dela bisericile gotice ale cavalerilor cruciați, s'au ivit primele biserici de lemn în Maramureș și astfel s'a format stilul gotic maramureșan, care are monumente păstrate până în vremea noastră, cum sunt: biserica din Ieud din 1360 și mănăstirea din Moiseiu tot din veacul XIV.

Vechea mănăstire a Ieudului a fost din secolul XIII, dar spre nenorocire, acest vechiu monument al neamului nostru, înainte cu vreo 40 de ani, a fost dărâmat și din lemnul acestei mănăstiri s'a făcut casa parohială a capelanului din Ieud; s'au păstrat numai ușciorii dela ușa împărătească și iconostasul acestei mănăstiri.

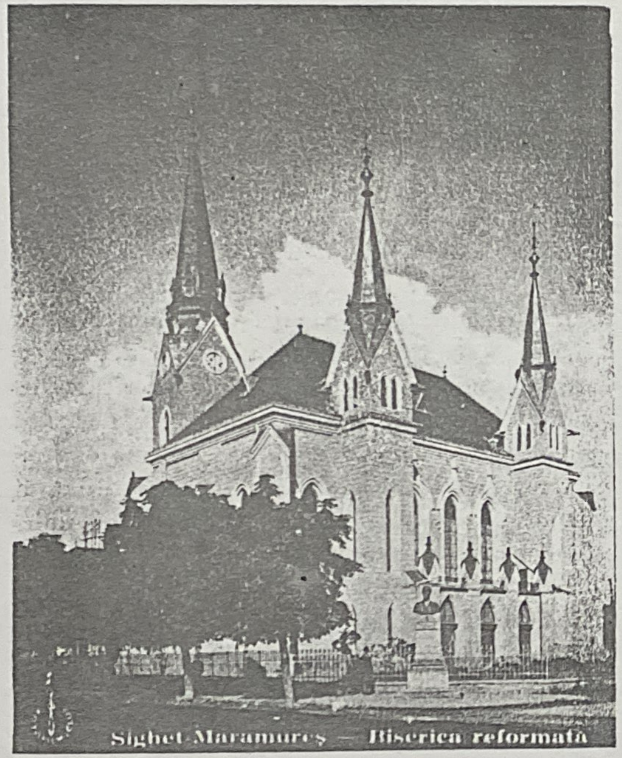
Și de atunci încoace toate bisericile românești din Maramureș s'au clădit în același stil gotic tipic maramureșean, cu excepția uneia singure, care este însă și cea mai veche: biserica reformată din Sighet. E zidită în formă de cruce, deci de origine în stil bizantin, însă a fost reclădită în stil gotic, după ce a ars odată.

Biserica reformată din Sighet după cum s'a aflat din izvoare unguerești, la origine ar fi fost « görög templom » adică biserică grecească. Și cum greci pe aceste plaiuri n'au existat, acești « greci » au fost Românii cari aparțineau ritului grecesc. Această biserică este cea mai veche clădire de pe teritoriul țării fiind începută pe la anul 1050, adică înainte de despărțirea bisericii răsăritene de cea apuseană — și poate fi socotită în ordinea monumentelor istorice după monumentul dela Adam-Clisi — a fost terminată în 1154, după cum spun izvoarele unguerești: servind în această epocă, ca lăcaș de închinare creștinilor de rit grecesc, adică Românilor.

Mai târziu a fost luată de catolici; dela catolici au luat-o reformații, dela ei iarăși catolicii, iar dela catolici, iarăși au preluat-o reformații schimbând mereu stăpânirea, după cum se schimbau vremurile...

Dela cavalerii cruciați, Românii maramureșeni au împrumutat și organizația lor militară. Precum cavalerii aveau drept comandant

un «Magister equitum», tot aşa şi voevozii maramureşeni aveau pe lângă ei de multe ori altă persoană, cu aceleaşi drepturi ca voevodul, care se numea: « Meşter » şi comanda oastea maramureşană. Voevodul împărțea domnia cu « Meşterul », adică cu acest « Magister equitum » valah, cum a fost cazul lui Balcu Vodă, cu fratele său

Biserica reformată din Sighet.

Meşterul Drag. Mai târziu această funcțiune, însuma funcțiunea de vice-conte sau subprefect, cum era de exemplu « Magister » Lupu, vice-comis.

Fără să vrem am intrat în cercetarea evului mediu şi cum prin prezenta lucrare nu urmărim să tratăm istoria amănunțită

a Maramureşului, trecem în revistă venirea ungurilor pe aceste plaiuri.

In Maramureş ungurii au pătruns abia pe la sfârşitul secolului al XIII-lea şi pe la începutul secolului al XIV-lea.

Poate că Regele Andrei, pe la 1212 a trecut pe aci, mergând să lupte contra Haliciului, dar stăpânire durabilă pe acest pământ n'a avut. Autoritatea, cu caracter medieval au introdus-o ungurii

Majestatea Sa Regele în comuna Borşa-Maramureş.

prin cetatea Vişeului care aparținea prin secolul al XIII-lea ținutului Ugocea. Apoi cuceresc teritorii noui din Maramureş, pe cari le alătură cetății Vişeu. Primele dovezi de suveranitate ungurească peste aceste plaiuri, datează numai din 1299 şi 1300.

Paralel cu pătrunderea autorității politice a Ungurilor în Maramureş, se fac şi primele colonii ungureşti şi săseşti pe acest pământ şi anume, se aşează aceşti colonişti adică « hospeşi » (« hospitae regiae ») germano-maghiari în cinci comune şi anume: Hust, Vişeu, Câmpulung, Teceu şi Sighet. Aceşti «*oaspeți*» după cum îi

numește diploma lui Carol Robert din 1329, primesc privilegii deosebite, iar așezările lor devin târguri, numai ca să nu se piardă în « marea de valahi », în care au fost colonizați.

Maramureșul românesc rămâne organizat după obiceiul și dreptul străvechiu valah, « jus valahicum » care este respectat chiar și în alte regiuni, mărginașe, colonizate de maramureșeni. La începutul secolului al XVI-lea, în fruntea țării ungurești se găsea regele Carol Robert din familia franceză de Anjou. Natural că acest rege francez reorganizează țara, după sistemul feudal francez. Astfel, în întreaga Transilvanie, cât și Maramureș se găsesc o serie de voevozi valahi organizați după principiul aceluiași feudalism apusean. Această instituție voevodală, rămâne în Transilvania și Maramureș și după introducerea autorității Regatului maghiar, faptul dovedind, că Ungurii, prin venirea lor, nu au putut anula instituțiile românești, cu rădăcini și politici, de veacuri.

Maramureșenii, înainte de a începe emigrațiunea lor în spre răsărit, — până la Nistru și chiar dincolo de el —; fiind foarte

Maramureșencele în așteptarea Majestății Sale Regelui Mihai I-iu.

numeroși și neputând trăi pe un teritoriu așa de mic, cu așa de puțin pământ cultivabil, au împânzit mai întâi regiunile Carpaților în spre Apus și Nord, până la munții Tatra pe sub Cracovia de azi, prin Silezia de Sud, ba chiar și prin Moravia, erau așezări de valahi maramureșeni cari mergeau cu turmele lor din munte in munte și unde le plăceau, acolo se stabileau.

Regii poloni îi sprijineau și-i alintau pe acești « pascuis valahici » de viță nobilă dându-le moșii nenumărate și drepturi, numai ca să rămână acolo. Chiar și un nepot din neamul lui Dragoș-Vodă, cneazul Ștefan, fiul al patrulea al lui Sas Vodă, trece în Polonia și primește o serie de moșii dela regii poloni, iar el se așează la Ryboticze, luând numele de Ryboticzlei. Din această familie, de Ryboticze își trag obârșia 64 familii nobile din șleahta polonă, cari toate își revendică originea lor valahă, din neamul lui Dragoș Voevod [1]).

In Silezia sudică se amintește chiar și de un voevod valah din acest neam și anume de « Czurez Voyvoda Voloskievo » adică de « Voevodul valah Giurgiu » care primește dela un duce de Opeelu moșii în acest ducat [2]).

Regiunea din nordul Ungariei de azi, care se numește Ucraina Subcarpatică, era compusă din trei voevodate române, în secolul al XIV-lea.

Primul era Voevodatul Maramureșului către care se ținea Maramureșul de sub autoritatea Regatului ungar, Sătmarul și unele regiuni din Chioara, al doilea voevodat era al Românilor din Beregh « Valahi Reginali » — adică puși sub scutul Reginei — cari în 1364 au primit dela Regina Elisabeta, dreptul de a se organiza în voevodate valahale, cum sunt organizați și « Valahii din Maramureș ». Și așa Crăciun Vodă din Maramureș, ajunge Voevod al Valahilor din Bereg. Tot așa se organizează și valahii din județul Ungh. Aci este voevod Stanislau Valahul fratele lui Crăciun de Beregh.

Așa dar, până la granițele Slovaciei era un lanț de voevodate valahe, organizate după « jus valahicus » din Maramureș, atât pe

[1]) Rod. Dragow-Sasow de L. Wyrostek.
[2]) Din cercetările d-lui Prof. I. Bilțiu-Dăncuș.

panta galițiană unde avem voevodatul lui Giurgiu-Vodă, cât și pe panta sudică, ungurească, unde avem voevodatul valah din Ungh pe malurile Undavei și Unghului, Stanislau Vodă și o serie de unghi valahi, apoi avem voevodatul lui Beregh, pe malurile Boșravei, Iosavei cu Crăciun Vodă în frunte și mai la urmă avem vechiul voevodat maramureșan.

Conform organizării feudale, voevodatul se împărțea în « Knezate » și moșii « fiefuri » mari boierești. Cele mai importante cnezate

Cabana T.C.R. pe muntele « Prislopul » unde a fost găzduit Majestatea Sa Regele Mihai I-iu în vara anului 1939.

din Maramureș, erau: Knezatul dela Sarasău, cuibul familiei lui Silvestru sau Solevestru Vodă, a cneazului Stan, Cneazului Aprușa, etc., apoi era Knezatul dela Dolha, care era deținut de urmașii lui Crăciun Vodă din Beregh, împreună cu Knezatul dela Bilca din Beregh și alte Knezate din acel voevodat. Era apoi Knezatul dela Cuhea, Ieud și Dragomirești, care se împărțea între neamul lui Iuga Vodă, fratele lui Bogdan și neamul lui Dragoș Vodă Descălicătorul.

Familia lui Iuga Vodă, stăpânea apoi comunele de pe fundul Izei și a Vișeului. De pe Valea Vișeului în spre comuna Petrova, aparținea neamului lui Crăciun Vodă de Bilka și Dobka. Dar cel mai vechiu cnezat este cel dela Strâmtura, amintit deja în 1326 prin diploma cu care Carol Robert dăruește Knezatului Stanislau fiului lui Stan, pământul Strâmturei.

Stăpânii cnezatelor adesea se schimbau prin căderea în « infidelitate » față de stăpânire; și cazuri de « infidelitate » între voevozi și cnezi erau destul de dese.

Ochiul de mare din muntele Pietrosul.

Se explică și prin faptul, că acești voevozi și cnezi români, au dus o vieață liberă, nesupuși nimănui. Hegemonia ungurească nou impusă, așa se vede că nu le convenea. Mai era și rivalitatea dintre familii care aducea cu sine nemulțumiri, ce duceau până la « infidelitate » în caz când ambițiosul voevod sau cneaz, nu era satisfăcut de către Rege. Primul caz de « infidelitate » mai important care s'a comis față de Rege este cel al lui Bogdan Vodă, fratele lui Iuga Vodă acest « valahus nobis infidelis » sau « infidelis notorius »,

cum îl numeau diplomele regești după al doilea caz de « infidelitate » și acestui fapt i se poate mulțumi independența Moldovei, căci Dragoș Vodă a cucerit cu oștile sale de maramureșeni, Moldova și a colonizat-o.

Primul « infidelis notorius » a fost ambițiosul de Bogdan care bătând pe Balcu Vodă, nepotul lui Dragoș, cucerește Moldova.

Crestele munților maramureșeni.

Sub Ludovic cel Mare de Anjou, Balcu Vodă este în mare cinste. Nu a poruncit voevod maramureșean peste un teritoriu mai mare ca el, dela cetatea Maramureșului, până în Secuime. Tot hotarul de sub autoritatea medievală a Regelui ungar « din spre Tătari », era sub comanda lui.

Domnia aceasta așa se vede că l-a ambiționat și pe el, căci după moartea lui Ludovic cel Mare și el cade în infidelitate « față de Sigismund de Luxemburg » soțul ficei lui Ludovic cel Mare. Balcu

Vodă susține la tron un pretendent italian cu numele Carol de *Durazzo*, dar nu izbutește și este bătut, isgonit din Voevodat și desmoștenit de bunuri, titluri și prerogative de cari se bucura atunci. Fiii săi cresc pe la casele fratelui său Drag Vodă care n'a comis trădarea față de rege și și-a păstrat în părțile Sătmarului moșiile imense, iar fii lui Drag, conți, cu predicatul de Beltek care era moșia lor principală.

Cu Balcu Vodă, deodată cade în infidelitate, pentru aceeași faptă și nepotul său, Ion Vodă fiul lui Iuga Vodă. Rămâne însă credincios regelui, fratelui lui Ion Vodă, cu numele de Ștefan care urmează ca voevod, după trădarea lui Balcu.

Fiind maramureșenii sub suzeranitate maghiară, au participat la toate războaele regilor, până și în țările cele mai depărtate. Așa de exemplu, îl vedem pe Iuga Vodă, luptându-se cu oastea sa în Bosnia, contra Patarenilor, pe la 1360—1365.

De asemeni îl vedem pe cneazul Dragomir întemeetorul comunei Dragomirești, căsătorit cu o soră a lui Balc și Drag Vodă, murind la Vidin în Bulgaria, luptând cu maramureșenii săi, contra țarului Svacinur. Și fiul cneazului Dragomir, cu numele de Tatomir, moare sub zidurile cetății Belta în Polonia, luptându-se contra Lituanilor, cari țineau această cetate.

Am amintit numai aceste trei cazuri, cari arată enormele distanțe la cari au fost purtați voevozii și cnezii valahi din Maramureș, pentru a se bate și a muri pentru gloria regilor ungari.

Anul 1391 este foarte important pentru maramureșeni, pentrucă în acest an în ziua de 13 August, Antoniu, patriarhul Constantinopolului, primește și binecuvintează darul făcut de nepoții lui Dragoș Vodă anume Balcu Vodă și fratele său Drag Meșter — Mănăstirei din Peri Maramureș — pe care o ia sub patronatul său, iar pe stareţul acestei mănăstiri, pe Pahomie îl pune în fruntea preoților din Maramureș, Sălaj, Ugocea, Mediaș, Bârjeva, Ciceu, Balvanos-Ungurașul și Almașegul din Bihor, însărcinându-l să sfințească preoții, să-i învețe și să-i judece, iar în slujbe să pomenească pe Patriarhul din Constantinopol.

După moartea lui Pahomie, Balcu Vodă și Drag Meșter, au dreptul să aleagă un alt egumen în *fruntea Episcopiei nou întemeiată*

care să aibă aceleași drepturi ca și Pahomie. Cu aceasta a fost intemeiată Episcopia ortodoxă a Maramureșului.

Această episcopie a funcționat apoi fără întrerupere, până la începutul secolului al XVIII-lea, când Românii din Maramureș unindu-se cu Roma, a încetat a mai ființa. In anul 1938 s'a reînființat, cu sediul în orașul Sighet.

Episcopia ortodoxă a Maramureșului.

Fără îndoială secolul al XIV-lea, a fost epoca de glorie a Românilor maramureșeni. In acest secol voevozii și knezii maramureșeni, au fost în culmea puterii și gloriei lor, iar poporul român din această regiune, la culmea expansiunii sale.

Pe lângă expansiunile amintite în spre apus și miazănoapte, credem că nu este de prisos să amintim și despre expansiunea cea mai mare din răsărit a lui Dragoș Vodă.

Prin cucerirea Moldovei dela Tătari, Dragoș Vodă și-a dus acolo oamenii săi de peste Tisa în special, cum și o bună parte de pe Valea Izei după spusa cronicarului moldovean Miron Costin «*Plecata*

GLORIA

acest Dragoș Vodă din satul numit Cohe (Cuhea de azi). Dragoș și fiul său Sas mort în Moldova».

Fii lui Sas: Balcu, Drag, Dragomir, Ștefan și Ion, se reîntorc in Maramureș. Balcu fiind bătut de Bogdan (1359) fratele lui Iuga Vodă, scapă pentru totdeauna în Moldova, unde domnesc de aici încolo Bogdăneștii. Iar în Maramureș în locurile evacuate de Români, vin Rutenii, sub conducerea cneazului Koriatovici Teodor, cari ocupă locurile rărite de Români, rămânând acolo peste Tisa, numai marii proprietari cu puține slugi. Românismul încetul cu încetul se stinge prin aceste regiuni rutene.

Regii unguri în secolul al XV-lea, văzând că Românii maramureșeni nu mai prezintă o garanție absolută de loialitate, desființează încetul cu încetul mai întâi voevodatele, apoi cnezatele, iar faimosul Verböczi, în «tripartitum» îi încadrează în nobilimea maghiară.

Nobilii români văzându-se desmoșteniți de drepturile lor, încearcă o nouă revoltă, profitând de revoluția lui Doja din Ardeal, (la 1514) care de altfel avea cu totul alt scop, fiind pornită din sânul și pentru susținerea intereselor iobăgenești.

Mișcarea din Maramureș, Beregh și Ungh, este condusă de nobilii români, cum au fost de exemplu urmașii lui Dragoș Vodă și anume: familiile de nobili donatari din Ieud și Dragomirești și anume un Balea de Ieud, un Gorzo și un Dămăcuș de Ieud, și un Deac de Dragomirești.

Revoluția este înăbușită și înecată în sânge iar urmașii lui Dragoș, pierd și moșiile ce le-au mai rămas după prima « trădare » a străbunului lui Balcu Vodă, iar pe moșiile lor se înstăpânește dușmanul Românilor, Verböczi și familia Pogany de Ceb, venetici aduși de peste Dunăre.

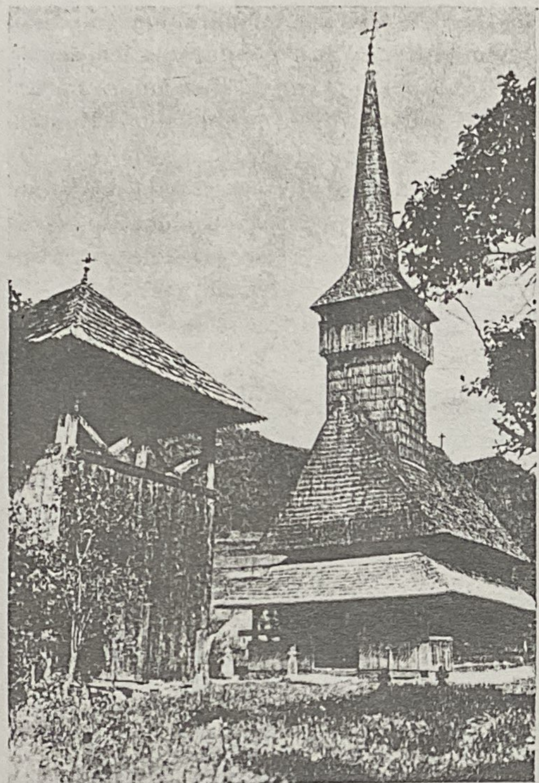
De aci în colo, maramureșenii au fost reduși la simpli nobili de provincie, cari aveau cel mult — drepturi de a participa în administrația județeană, iar Românii de prin Bergh și Ungh, au pățit-o și mai rău ! O mulțime dintre ei, au fost trecuți prin sabie, iar moșiile lor, dăruite Ungurilor — și așa românismul se stinge treptat, treptat în regiunile de peste Tisa.

Secolul al XVI-lea, aduce o altă lovitură românismului, « calvinismul ».

DECLIN "Tripartitum lui VERBOCZI

CALVINISMUL

Multe familii trecând la calvinism chiar şi ultimii descendenţi ai lui Drag Vodă conţii: Dragffy de Béltek, cari mai menţineau încă nivelul voevozilor maramureşeni. Unul din descendenţii lui Drag Vodă, Ion Drag — fiul lui Bartolomeu, Voevod al Transil-

Biserica din Bârsana.

vaniei, contemporan şi rudă a lui Ştefan cel Mare — moare în vestita bătălie dela Mohács (1526). El purta atunci titlul de « Judex Curiae » fiind al doilea după Palatinul Ungariei.

De aci încolo decadenţa vine progresiv! Maramureşul ajunge un judeţ de periferie fără mare importanţă, iar urmaşii voevozilor

TĂTARII 1717

sunt reduşi la funcţiunile administrative — după cum am amintit — disputate şi acestea de coloniştii unguri favoriţii cârmuirii. Totuşi de câte ori se ivea câte-o revoluţie, maramureşenii erau în frunte. Astfel participă, la revolta lui Francisc Rakoczy contra împăratului dela Viena, la începutul secolului al XVIII-lea. In anul 1717 când au năvălit pentru ultima dată Tătarii în Ungaria şi se intorceau cu pradă bogată, ca să treacă prin Maramureş în Moldova, Românii maramureşeni, se adună sub conducerea Spanului Stoica, a preotului Crăciun şi a lui Popa Lupu din Borşa, îi bat pe Tătari mai întâi pe valea Izei la « Piatra Ţiganilor » apoi la Borşa, în « Trecătoarea Tătarilor », unde îi nimiceşte complet.

Totuşi Maramureşul continuă a păstra legătura spirituală şi economică cu Principatele Române. El rămâne integrat unităţii etnice şi linguistice care a garantat existenţa milenară a poporului român Nord-Dunărean.

In revoluţia dela 1848 Românii din Maramureş sunt divizaţi: intelectualii luptau contra împăratului dela Viena; iar poporul, ţinea cu « Fraţii din Ardeal » ca să se lupte în armatele lui Iancu, sau ale Impăratului contra Ungurilor. Fapt ce determină pe Unguri să pornească prigoane crude contra ţăranilor români, impânând satele cu spânzurători.

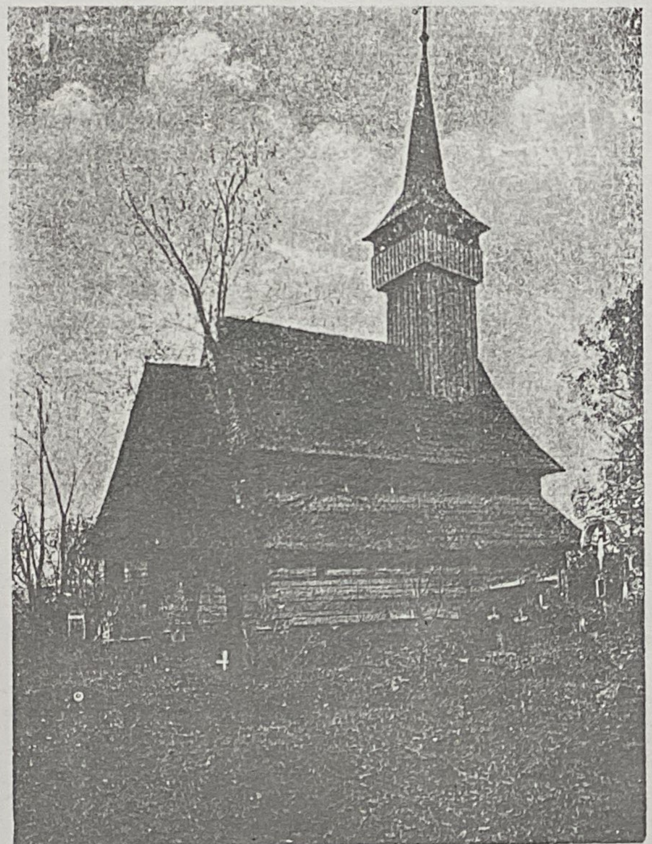
După revoluţia din 1848, Românilor maramureşeni li se dă o ultimă şi cea mai puternică lovitură de ordin material, prin desrobirea iobagilor (evrei şi ruteni) şi acordarea de drepturi egale in ceea ce priveşte proprietăţile rurale. Şi cum pământul Maramureşului era stăpânit din moşi strămoşi de nobilii români, aceştia urmau să fie deposedaţi în favoarea celor noui privilegiaţi, cari până acum erau iobagii românilor.

Statul pentru ca să forţeze pe Români să cedeze sau mai bine zis să renunţe la bunurile lor, a fixat o seamă de impozite pe toate domeniile rurale — *contrariu prerogativelor nobilitare de cari se bucurau până la acea vreme — adică de a nu plăti niciun fel de impozit* — obligându-i astfel să renunţe şi să declare că cea mai mare parte din averile lor nu le-a aparţinut pentru ca pe aceste averi, să se înscrie ca proprietari în special evreii; devenind în scurt timp cei mai mari proprietari de munţi, pe cari îi stăpânesc şi astăzi.

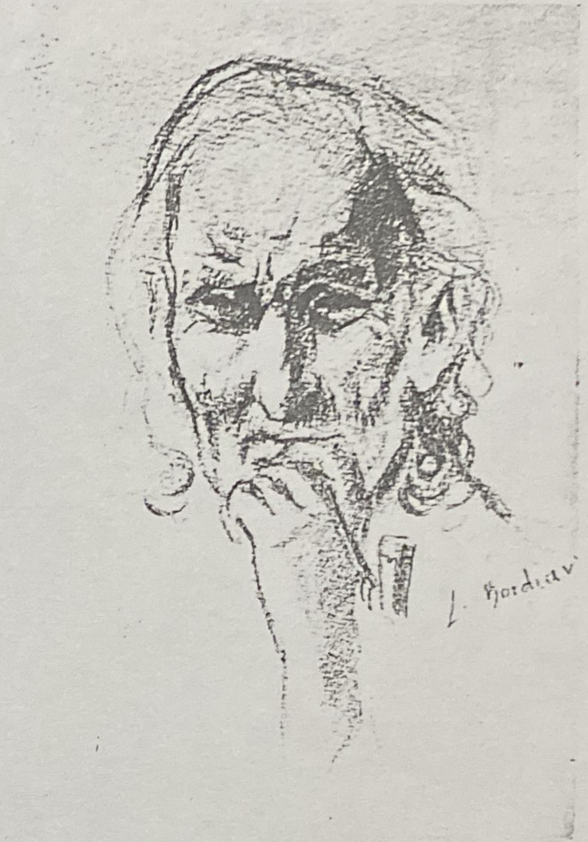
PĂMÎNTUL NOBILILOR MARAMUREŞENI DUPĂ 1848 > rutenilor evreilor

De aci, începe apoi tragedia maramureşenilor întru cât pierzând munţii cu păşunile lor bogate cari le asigurau desvoltarea păstoritului, trebue ca ei să devină obiectul speculaţiunilor străine pentru câştigarea spaţiului necesar întreţinerii turmelor.

Speculaţiunea însă a mers progresiv până când a forţat pe sărmanul maramureşan, să se despartă şi de turmele lui pentru lucruri de nimic, aşa ca în scurt timp să devină rob după cum vom vedea din cele ce urmează.

Biserica din Ieud.

Tip de maramureşan.

CAPITOLUL II

NOBILII — BOIERI MARAMUREŞENI

Pare extrem de pompos acest titlu la gândul boierilor de odinioară sau chiar şi la cei cari azi mai există cu întinse domenii şi averi fabuloase. Dar nu despre ei este vorba, ci despre nobilii boieri maramureşeni, cari din moşi strămoşi deţin titluri de nobleţe fără însă a fi născuţi în mândre castele şi pufuri culese cu truda robilor.

Despre acești nobili, cari își câștigă hrana prin truda trupurilor lor vânjoase și oțelite de vremurile prin cari au trăit din tată în fiu.

In Maramureș, sunt mai multe feluri de nobili:

I. « *Donatari* » — *Nobilis donatarii* — cari reprezintă încă 70% din întreaga populație maramureșeană și sunt descendenți ai foștilor voevozi și cnezi, cari au fost găsiți de Unguri la sfârșitul secolului al XIII-lea cu întinse moșii cucerite prin alungarea diferitelor triburi barbare și cărora regii și împărații de pe atunci le-a recunoscut atât proprietatea, cât și rangurile ce dețineau în cârmuirea treburilor obștești aranjate în voevodate și cnezat.

Această categorie de nobili avea dreptul să stăpânească oricâte castele și orice moșii ce cucereau, nefiind supusă niciunui control din partea Statului. Succesorilor lor li s'a recunoscut drepturile de ereditate până la revoluția din 1848 când proprietățile le-au fost divizate după cum vom vedea în capitolul VII.

II. « *Armaliștii* » *Nobilis unius possesionis* adică cu drept la o singură proprietate și reprezintă azi cam 20% din populația română maramureșeană. Sunt descendenți ai foștilor luptători regești și voevodali cari înfăptuiau acte de vitejie pe câmpurile de luptă în interesul Coroanei și cărora regii sau voevozii, drept răsplată, le dăruiau câte-o moșie împreună cu un titlu de nobleța.

Titlurile din această categorie au început a fi decernate cam pe la începutul secolului al XIV-lea tot cu drept de transmisibilitate prin succesiune.

III. « *Prin căsătorie* » adică dintre acei cetățeni liberi cari se căsătoreau cu o fată de viță nobilă sau invers. Lor însă nu li se atribuiau titluri, ci partea bărbătească numai moștenea până la un anumit grad de succesiune.

Tot un fel de nobili se socoteau și « *libertinii* » adică țăranii liberi cari se bucurau de dreptul de negociațiune, de judecată domnească și de liberă circulațiune în împărăție.

Prin așa zisa « Bula de aur » a lui Andrei al II-lea care până la 1848 a fost legea fundamentală a nobilimii, liberii (nobili) se bucurau de drepturile de mai jos:

« Niciun om liber — cuvântul liber se folosește numai cu un secol mai în urmă — nu poate fi prins și dat în judecată de dragul unui potentat — legea spune: « hominis potentes » — fără să fie în prealabil citat și judecat.

« Oamenii liberi sunt scutiți de impozite, taxe și biruri.

« Comesul nu poate sta în judecată cu un om liber ».

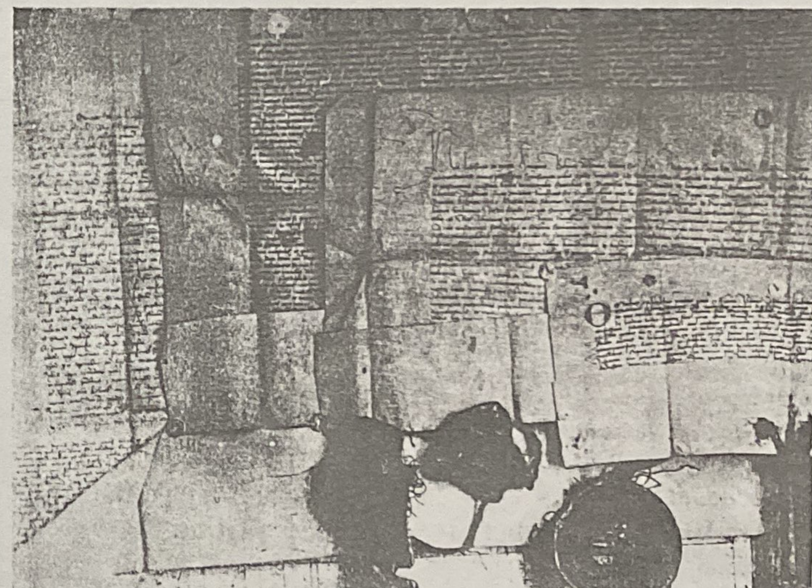
« Dacă regele poartă războiu în afară de țară, oamenii liberi nu sunt datori să-l urmeze, însă dacă adversarul vine în țară, cu toții sunt datori s'o apere cu armele [1])».

Aceste diplome conferite maramureșenilor « îi scutește de a fi supuși funcțiunilor administrative, ci numai voevozilor aleși de dânșii, cari soluționau orice diferende ivite între ei, precum și altele intentate de alții [2]).

---

[1]) Gavrilă Mihaly, *Reflecții asupra diplomelor maramureșene.*

[2]) Pr. I. Bârlea, *Contribuții la Istoria Maramureșului.*

Vechi diplome regale nobilitare.

DIPLOMELE MARAMUREŞENE

DIN DIPLOMELE NOBILITARE

Clişeul dela pagina 33 reprezintă patru diplome «regale» puse peste olaltă, aşa ca din fiecare să se vadă câte o bucată. Prima, cea mai dedesubt, este diploma primită de Iuga Vodă fratele lui Bogdan Vodă, descălicătorul Moldovei, dela Regele Ludovic de Anjou, zis «Cel Mare», în 1360.

Iuga Vodă, participând cu Maramureşenii în războiul Regelui contra Patarenilor din Bosnia, şi-a pierdut pe acolo vechile documente familiare; iar Regele i-le reînoieşte, declarându-l şi pe mai departe proprietar al moşiilor ce le-a avut şi până acum.

Diploma a 2-a, este dela Matei Corvinul dată lui Maruş şi Simion de Cuhea, străbunii familiilor «nobilis donatari» Mariş, din Cuhea.

A treia diplomă, este dela Vladislav Regele Ungariei din 1593, dată tot pentru urmaşii acestor doi nobili din Cuhea.

Cea mai de deasupra este o copie autentică eliberată de Blasius Stareţul Conventului de'Lelesy, care convent, era arhiva Ungariei în acele vremuri; dată urmaşilor lui Crăciun Vodă voevod român din Bergh şi anume lui Stanislau de Dolha şi fraţii săi, pentru a li se recunoaşte drepturile vechi.

Primul sigil rupt în două, e al lui Ludovic cel Mare.

Al doilea este o pătrime din sigiliul lui Matei Corvinul.

Al treilea care e întreg, e al Regelui Vladislav, iar cel de al patrulea sigiliu, e al Conventului de'Lelesy.

Una din stemele ce şi azi împodobesc cu mândrie casele descendenţilor celor ce odinioară au făcut să fluture faldurile tricolorului român pe hotarele vrăşmaşilor sfidând moartea, pentru ca prin jertfa lor să se renască România Mare de azi.

Clişeul dela pagina 35 reprezintă stema familiei «*Balea de Ieud*» nobili donatari, din neamul lui Dragoş Vodă, fotografiată după un porţelan vechiu familiar destul de bine păstrat.

Numai vulturii cu spada în ghiare de pe fondurile *albastre închis* nu se văd limpede. Dar leii de pe fondul *galben de aur* sunt distincţi, cum sunt clare şi ornamentaţiile de pe fondul *roşu*.

...In lăzi înegrite de negura vremurilor, stau vechi hrisoave împărăteşti aşteptând deslegarea şi înţelegerea din partea acelor, ce uită că sunt Români mai cu seamă în timpuri de grea încercare pentru Ţară, Neam şi Rege.

Stema familiei Balea de Iood, (Ieud) de genere Dragosh Voywodae.

Harta județului Maramureș.

CAPITOLUL III

MARAMUREȘUL GEOGRAFIC [1])

Județul Maramureș cu o suprafață de 3.381 kmp, e ceva mai mare decât a 86-a parte din țara noastră. Se întinde în lungimea de 127 km dela cătunul Țibău la S-E și până la Huta la N-V, iar în lățime de 55 km dela vârful Stogu (la N) până la Țibleș, la hotarul de Sud al județului.

Maramureșul e un județ dela frontiera de Nord a țării. Limitele județului spre Nord și N-E sunt totodată și hotarele țării spre Ucraina Subcarpatică și fosta Polonie. Dela Huta lângă Teceu, până la vârful Stogu, suntem vecini cu Ucraina Subcarpatică,

---

[1]) După I. Dermen și I. Marin, *Maramureșul Românesc.*

iar dela Stogu, până la pârâul Pârcălab, ne învecinim cu fosta Polonie. Cu județele Rădăuți și Câmpulung din Bucovina, ne învecinim spre apus; spre S și S-V de noi stau județele Năsăud, Someș și Satu-Mare.

Prin județul Maramureș trece meridianul 24. Dela equator e departe cu 47,5 grade fiind așezat pe același paralel care străbate și prin județele Satu-Mare, Rădăuți, Dorohoi, Bălți și Soroca.

Comuna lui Dragoș Vodă: Cuhea.

Hotarele Maramureșului se află aproape peste tot pe creasta munților înconjurători, fiind în cea mai mare întindere identice cu cumpăna apelor.

La E hotarul urcă la Gura Țigăului de-a-lungul acestui pârâu până la N de unirea lui cu Izvorul Ursului, iar de acolo duce în pârâul Pârcălab, afluent al Ceremușului Alb. Dela acest pârâu hotarul merge, despărțindu-se de fosta Polonie pe creasta Munților Maramureșului, tocmai pe cumpăna apelor, care despart bazinul Tisei de cel al Prutului. Toate apele de pe povârnișul de E al acestor

munți curg spre Ceremuș și de acolo în Prut, iar cele de pe povârnișul de V sunt culese de Vișeu, afluent al Tisei. Hotarul duce aici peste culmile munților Ignăteasa, Dealul Coman, Rotundul, Lostum, Șuligul, Budescu, Turatec, Copilaș și Stogu, punctul de întâlnire al celor trei țări: România, fosta Polonie și Ucraina Subcarpatică. Dela Stogu, hotarul de N merge de-a-lungul cumpenei apelor între Vișeu și cursul superior al Tisei. Linia de frontieră trece peste vârfurile Corbu, Nienișca, Bendreasca, între Paltin la N și Pop Ivan la S peste Șerban, Preluca și Menciul până ce dă în Tisa, nu departe unde se varsă Vișeul. De aci, linia hotarului urmează cursul Tisei până dincolo de Teceu, apoi apucă spre S și merge paralel cu șoseaua spre Satu-Mare.

Hotarul care desparte de județul Satu-Mare duce iarăși de-a-lungul cumpenei apelor dintre Someș, Iza și Tisa. Linia aceasta trece peste vârfurile Tribușorul, Rotunzilor, Pleșca Mare, Balafa Pietrei, Comarnicele și Paltinul. Spre E trece peste șoseaua ce duce la Baia-Mare, peste vârful Gutinului, șoseaua spre Capnic, Măgura-Mare, Vârful Prislopului, Măgura Paltinului, Vârful Cârligătorii, Stejior și Țibleș. Dela acest punct începe hotarul spre județul Năsăud ducând peste vârful Pietrii, Comarnicele, Ștefănița, Dosul Paltinului, Capul Mundului, Basarabia, Bătrâna, Buhureasca, Vârful Repede, Vârful Galațului, Vârful Gârgălău, până la Bistrița Aurie, iar de aci de-a-lungul acestui fluviu, până la gura Țibăului, lângă Cârlibaba, Bucovina.

Tineri din Maramureş.

CAPITOLUL IV

OMUL ȘI FAMILIA

« Maramureșanul este tipul omului de munte: înalt, voinic, dar mai mult osos, puțin adus de spate, negricios, cu plete lungi, până la grumaz — deasupra umerilor — cu ochii vii și scânteietori, cu nasul energic pronunțat și puțin acvilin.

« Românul maramureșean, e de o înfățișare fizică mândră și impunătoare. E sobru în mișcări și de o gravitate care impresionează

pe străin. Chipul amintește, tipul strămoșilor noștri Daci, de pe columna lui Traian. Femeile sunt de statură mai mică, cu trăsături fine și regulate și unele sunt adevărate frumuseți. Deschis la minte ca mai toți Românii, Maramureșanul este în genere blând, cu sufletul deschis, nebănuitor, câte odată chiar naiv. Asemenea este foarte ospitalier. Are o fire calmă afară de câteva comune, ca Săpânța și Strâmtura, unde locuitorii sunt mai nervoși și iuți, apropiindu-se mult de cei din țara vecină a Oașului, vestiți ca iuți.

« Deși cu greu ia o hotărîre, dacă a luat-o, maramureșeanu o aplică energic și liniștit până la capăt ceea ce exprimă el minunat în versurile:

« La dor și supărare
Trebe om cu minte mare ».

Dar dela vieață nu așteaptă totdeauna izbândă. Dovadă versurile:

« Ciumtă-mi-se (să mi se scurteze) zilele,
Tot așteptând binele ».

Iubește mult religia. Aceasta se vede mai ales cu ocazia procesiunilor dela hramurile mănăstirilor, când, dela mari depărtări, vin pe jos cu icoanele, cântând imnurile, mai ales ale Fecioarei Maria. In cele mai multe case maramureșene, bogat împodobite cu icoane, dacă medicul nu intră cu anii, intră în schimb foarte des « popa » care în multe cazuri de boală înlocuește pe medic. Are o frumoasă și bogată poezie populară, din care s'au publicat tomuri întregi. Și tot mai este încă. Până în zilele noastre se întâlnesc improvizatori populari, care versifică o întâmplare dar mai ales este de mirat, spontaneitatea cu care se fac strigăturile. Delicatețа și armonia sufletului, se mai vede și în arta plastică, în cusături, îmbrăcăminte, covoare, crestături în lemn, frumoase și variate. Foarte tradițional și păstrător cu multă dragoste a celor « din bătrâni » numai sărăcia și nevoia îl despart de ele. Aceasta se vede în traiul său zilnic, în port, în obiceiuri.

Păstrează conștiința descendenței sale din vechi familii de voevozi, cu averi și azi neîmpărțite.

Și azi la adunarea composesorilor (composesorat sau stăpânire în devălmășie) președintele este ținut să se adreseze țăranilor: « Cinstiți boieri și domni », femeilor nu li se zice mueri, ca în general în Ardeal, ci « *boerese* » — boerese, iar copiilor nu li se zice băiat și fată ci « *cocon* » și « *cocoană* ». Maramureșenii au rotacismul în

Coconi maramureșeni. *Foto O.N.T.R.*

vorbă, căci ei zic: « *gerunci* » în loc de « genunchi » și au o vădită predilecție pentru diminutive, cu care presară toată vorbirea: văcuță, bouț, coconuț, etc. De asemenea are o deosebită predilecție pentru prescurtarea vorbei, zicând de ex. Măi Ghio, măi Pă, măi Va, în loc de, măi Gheorghe, Petre, Vasile. Și de asemenea « tu Ilea, tu Păla, tu Căli », în loc de Ileană, Păläguță, Călină », ca în alte părți, fără a mai vorbi de alte multe cuvinte neauzite aiurea și care sunt încă o taină pentru filologi. Sub influența unirii

A SCURTA NUMELE
(ca la americani)

cu Roma, în loc de « bună ziua », « bună seara » și « bună dimineața » ei se salută cu « laudă-se Domnul Nostru Isus Christos », sau mai prescurtat, « laude-se Domnul », sau și numai « laude-se », la care

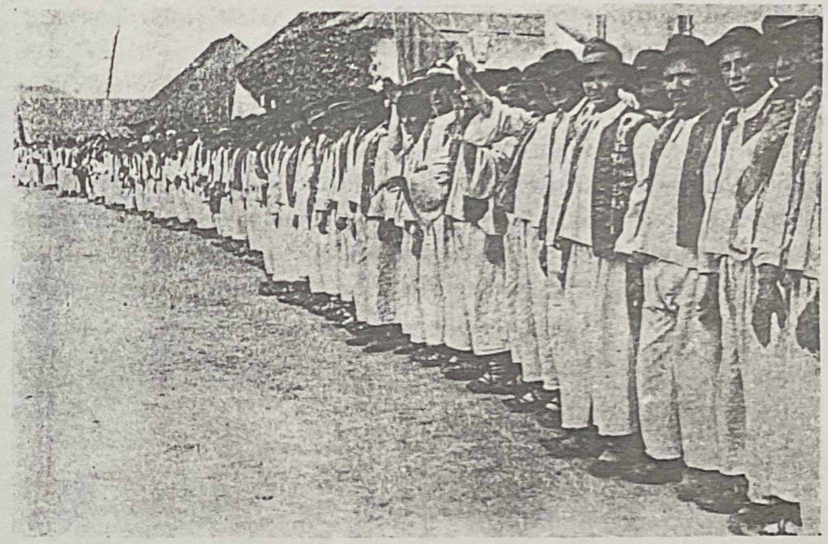
Un mândru fecior maramureșean.

caută să li se răspundă « în veci amin », sau numai « în veci » sau « totdeauna ».

Ocupația cea mai veche și mai de seamă a țăranului maramureșan, cea impusă de însăși natura împrejurărilor, este păcurăritul,

CEA RĂMAS IN UCRAINA !

creșterea vitelor, cu toate că azi, prin fixarea graniței pe apa Tisei, mai bine de 100 de munți cu pășune au rămas în Ucraina Subcarpatică. Lucratul lemnului, în care s'au specializat oamenii ținutului nostru în timpul din urmă, agricultura, plutăritul pentru cei de pe lângă ape și lucratul în mine sunt ocupații oarecum secundare în economia țăranului maramureșean. De păcurărie se leagă mai toată vieața poporului de pe aici.

In așteptarea Majestății Sale Regelui Mihai I-iu.

Portul. Incepând cu cușma (căciula) făcută foarte simplu din piele brută, îndoită doar cu marginele înăuntru, cojocelul, pieptarul, sumanul pentru cei de pe valea Vișeului, lecricul, (un suman scurt) caracteristica ghebă, cioarecii, obiele, ciorapi, mânecările (un fel de manșete) și traista ca și țolurile (scoarțele, covoarele), cergile, fățoaiele (fețe de mese). Cu alte cuvinte, aproape întreaga îmbrăcăminte corporală și de cap, sunt făcute în casă din lână. Majoritatea obiectelor casnice ca: scaune, blidare, colțare, lingurare, linguri, găvane, blidele de lemn, coleșere de mestecat coleașa (mămăliga)

apoi cujelci (furci de tors), fuse, bâțe, obiecte de ornament și de fantezie toate frumos încrustate « împestrițate » cum zice el, sunt făcute în stână, cu dorul la acei dragi de acasă, cărora sunt dăruite toamna la scoborîș. Intre păcurarii bătrâni, sunt bacii cari țin să aprindă și acum cel dintâi foc, frecând două lemne « că așa-i bine pentru oi ». Cele mai multe descântece și leacuri băbești cu lapte sau groscior (smântână) se prepară și se aplică și azi.

Majoritatea subiectelor, din bogata lor poezie populară sunt subiecte în legătură cu vieața de păstor. Cântecile și caracteristica « daina », din care cea mai tipică este « daina păcurarului » ce se cântă și cu trâmbița sau buciumul au subiecte în legătură cu vieața de stână.

Traiul, este de asemenea foarte simplu, mâncarea caracteristică este «coleașa» sau «tocana» (mămăliga) cu brânză și lapte în afară de legume, și deseori mămăligă de orz și de ovăz, deși nu odată maramureșeanul este silit să facă și din făină de *ciucalăi* (știulei de porumb). Blidele obișnuite sunt cele de lemn, ca și majoritatea sculelor.

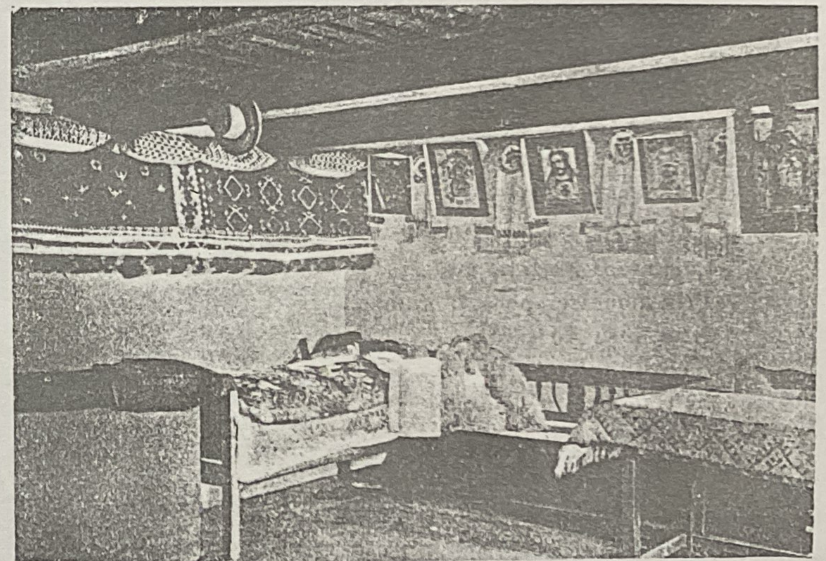

Urmașii nobililor de odinioară.

Cu blidele de lut, maramureșanul împodobește casa, pe care și azi o luminează în bună parte cu opaiț sau « hopâc ».

Lucrează admirabile țoale (covoare, săcuțe de perină, ștergări de nidă (culuc) și trăistuțe ce se poartă la gât de orice maramureșean, începând dela vârsta de 4 ani. In poezia populară de tot felul, maramureșanul este prin producția sa, Românul poet de care ne vorbea Alecsandri.

Casa maramureșanului este făcută din bârne cioplite de stejar, fag sau brad, după regiunea unde este așezat satul. La origine nu este văruită pe dinăuntru nici pe dinafară, ci numai lipită cu lut pe jos, iar afară are prispe late numite șatre, denumirea de târnaț, ca în Moldova de Jos, fiind dată numai când șatra iese înainte ca un pridvor. Acoperișul înalt și țuguiat ca în toată regiunea muntoasă, făcută din paie și dranițe de fag sau brad se sprijină pe o grindă, așezată la rândul ei peste stâlpi, de obiceiu de stejar frumos sculptați și cu frumoase încheieturi în cuie de lemn. In

Interior de casă țărănească.

forma ei tipică ea are trei încăperi. La mijloc o sală — în care intri și celelalte două, la stânga și la dreapta.

« In fiecare casă vei găsi sus atârnate de pereți, « chipuri sfinte », icoane de tot felul și de toate mărimile. Mai trebue să adaug că ferestrele casei sunt mici, aproape toate fixate de nu se pot deschide » [1]).

Maramureşenii sunt mândri de originea lor nobilă și voevodală. Sunt mândri de înaintașii lor și nu se angajează în cumetrii sau discuțiuni cu nimeni cari par a nu fi cel puțin apropiați de rangul lor de noblețe.

Căsătoriile în Maramureș, sunt probleme aproape imposibil de rezolvat dacă « cătătorul » (pretendentul) este din alt rang al nobilimei; și nici nu se angajează discuțiuni, dacă acesta este departe de un atare onor secular cum spune de altfel și versul:

Dute 'n treabă-ți blestemat,
Că la mine și-o d'umblat,
La târgul din Sân-Mihai,
Numai ficiorași de craì,
Nu ca tine'un părnăhai (om nebăgat în seamă).

sau:

De-i și (fi) fecior de domn măi frate,
Vin la fată și mi-o cată,
De-i și (fi) fecior de rob întău,
Dute bade 'n satu tău,
Că la noi i-s fete multe,
Prin poeni și pe sub munte,
Nu-s însă de sama ta,
Că ești rob cât îi vara,
Și te-o lua în *cătănie*,
Numai pentru *iobăgie*.

S'ar crede că maramureșanul în mândria lui este ursuz și indiferent față de familie și că deci divorțurile (despărțirile) ar fi oarecum accentuate în această regiune.

[1]) Gh. Vornicul în *Maramureșul* de I. Dermer și I. Marin.

Datele însă ne confirmă tocmai contrariu, cum de altfel o spune și balada de mai jos:

Mândruluț, dă mi-i lăsa,
Tot așa ti-oi blăstăma:
Din arat pân'a cărat,
Să te ducă dracu 'n iad.
Din aratu cânepii,
Până 'n ruptu cămeșii,
Să te 'ntoarne doftorii.
Nici atunci nu te-oi lăsa,
Mai tare te-oi blăstăma,
Până ce-o veni popa,
Și-o ceti vanghelia,
Doară dracu te-o lua.

sau:

Bată-l Doamne și-l trăsnește,
Pe cela ce despărțește,
Tot un ficior de o fată,
Când li-i dragostea curată,
Măritată cu bărbat,
Doru li-i împreunat [1]).

Tot asemenea de indisolubilă este dragostea dintre părinți și copii, cum verifică balada:

Mămucă de dorul tău,
Mă topesc ca inu 'n tău,
Mămucă de jalea ta,
Mă topesc ca cânepa.
Mamă! de zilele mele,
Și lui Dumnezei'i jele.
Pietrile plâng pe vâlcele,
Păsările 'n cuiburele.

[1]) Pr. I. Bârlea, *Balade, colinde și bocete*, p. 46 și 76.

Mămucă! de traiu meu,
Şi lui Dumnezeu'i greu.
Pietrele plâng pe pârău,
Păsările 'n cuibul său,
Că nu poci de dorul tău.
Es afară văd un nor,
Şi nu pot de a mamei dor.
Es afară şi văd stele,
Şi nu pot de a mamei jele [1]).

[1]) Pr. I. Bârlea, *op. cit.*, p. 76.

La poartă.

CAPITOLUL V

POEZIA POPULARĂ IN MARAMUREŞ

(Balade, doine, jocuri şi strigături)

Dacă însuşirile popoarelor în genere se caracterizează şi cunoaşte după datini, obiceiuri, porturi şi uneltele de cari se servesc fie pentru câştigarea existenţei, fie pentru apărare sau luptă, tot la fel li se poate citi sufletul, li se pot tălmăci caracterele din muzica şi fantezia versificaţiei lor...

Românii maramureşeni, sunt blânzi şi cumpătaţi, discreţi şi docili în faţa morţii pe care tot la fel o cântă ca şi pe botez, cununie, sau oricare altă manifestaţiune din vieaţa lor...

Poporul maramureşan cântă întotdeauna, sufletul lui fiindu-i mişcat mereu. Cântă să-şi uşureze dorul, cântă să-şi manifeste bucuria, cântă când este trist, cântă când este vesel.

In cântece se naşte copilul cu « nani nanii »... şi « puiul mamii pui »... şi tot în cântece moare petrecându-l femeile la locul de veci prin bocetele lor atât de caracteristice:

O ierte-te Dumnezeu
Cum te iert tătucă eu,
Ce nu eşti moarte miloasă
De 'mi duci pe tata din casă?..

In cântece se scoală plugarul, în cântece mână boii pe brazdă, în cântece coseşte lunca şi în cântece îşi strânge bucatele toamna.

Prin cântece fetele şi flăcăii îşi manifestă unul altuia dragostea:

Hei mândrule de doi ani
De când la inimă-mi stai.
Numa'un an de mi-i mai sta.
Nu ne desparte mă-ta;
Numa'un an de mi-i mai şi,
Mă-ta nu ne-a despărţi.
Nici la casa oarmedii
Unde fac ghiliş domnii.
De co-ar fa ghilişul mare,
De ace ne-am ighi (iubi) mai tare.
De co-ar fa ghilişul lung.
De ace ne-am ighi mai mult.

* * *

Auzit-am şi ştiu bine
Că te laşi mândruţ de mine.
Lasă-te cu Dumnezeu
Că mie nu-mi pare rău.
Că eu drăguţ mi-oi afla,
Care să nu se mărea
Cu cine să se ighea,

Că eu drăguţ mi-oi găsi
Să nu se ştie mări
Cu cine se va ighi.

* * *

Ce vii mândruţ târzior
Ori de mine nu ţii dor?
Ori ţi-i uliţa tinoasă,
Ori altă mai frumoasă?
De ai altă spune-mi drept
Eu mai mult să nu te aştept.
De ai altă mai cu dor
Şi pe drum să te înconjor.
De ai altă mai cu drag
Şi pe drum ţi-oi face larg.
Stâi mândrule şi te joară
Că n'ai alta drăgănoară.
Eu mă jur şi mă prejor
Că n'am altu drăgucior
Făr pe tine bădişor.

Iubirea de părinţi şi de familie e mişcător cântată de poporul maramureşean. Aproape fiecare cântec sau hore, cum se spune, începe cu: « Hei tu mâmulica mea ».

...Hei tu mămulica mea,
De nu m'a lua mândru
Moarte-mi trebe-drăguţ nu.
De nu m'o lua badea,
Moarte-mi trebe-drăguţ ba.

sau:

Mamă la inima mea
Este un foc cu pară grea.
Batâr cine cum grâie
Focul nu se potole.

De-ar grăi mândrul cu mine
Potoli s'ar focu bine.
Dar grăie care nu-mi place
Mai mare pară se face.

ori:

Supărată-i mama mea
Dumnezeu o-a mângăia
Și pă mine și pă ia.

De vorbă în zi de sărbătoare.

Concepția poporului maramureșean despre dragoste:

Dragoștile nu-s curate
Num'un an și jumătate
Și de acolo sunt păcate.
Dragostile nu-s moșii,
Numai în cap nebunii.

Fetele după ce se mărită și dacă nu trăiesc bine cu bărbatul, tot prin cântece își manifestă deziluzia și supărarea lor:

Cărărușe prin ogoară
Toate fetele să moară,
Cărărușe prin ovese,
Să moară când is mirese.
Cărărușe printre grâie
Eu să fi murit întâie
Să nu fiu badei soție,
Duces'ar în sărăcie,
Nime în lume să nu-l știe.

Vanitatea, invidia, disprețul de alții, la fel sunt cântate cu mult simț și sarcasm:

Mult mă 'ntreabă hâdele:
Că cu ce sopon mă spăl
Că mi-i fața ca de măr.
— Cu sopon de iarbă verde,
De is dragă cui mă vede.
Și ele se pot spăla,
Cu sopon de mâeran
N'or și ca mine șohan (niciodată).

sau:

Toate hădele-s mânioasă
Pâ mine dacă-s frumoasă.
Nu-s frumoasă din potică (farmacie)
D'așa mi-s de pruncă mică.
Nu m'o roșit potica
D'așa m'o făcut mama.

alta:

Mâeran crenguță 'n cui,
Ca mine cucoană nu-i.
Nici n'a fost și nici n'a și,
Cu care-i hâd n'oi grâi...

ori:

Mâi mândrule mamă-ta,
Nu poate be nici mânca
De grija că mi-i lăsa.
— Spune-i mândruț mâne-ta
Să mănânce și să bee,
Că eu nu ți-oi fi femee.
Nu ti-oi și mândrule eu,
Nici alta de neamul meu.

Toate îl inspiră pe maramureșan! Frumoasa poziție pitorească a acestui ținut, cu văile șerpuitoare, dealurile și munții seculari, contribue foarte mult la această inspirație a lui, natura în primul rând fiind admirată, la fiecare pas întâlnind în folklorul maramureșan, pe acel « frunză verde... » și pe maestrul cântăreț al codrului: « cucul ».

Frunză verde de pă baltă
O fost un fecior ș'o fată
Și s'o ighit la olaltă.
Pă când o fost de luat,
Părinții nu i-o lăsat
Și s'o dus și s'o 'necat.
Frunză verde măr rotundă
Unde o fost apă afundă.

* * *

Măi cucule ce nu cânți
Ori n'ai frunză să mânânci?
— Frunză am și pot mânca
Dar nu mi-i dragă lumea.

Frunză verde de durzău
Bine-mi place cu-i plac eu
Hireș-'i (frumos) dragutul meu...

Apoi tot prin poezie poporul maramureșan, știe să înțepe, să satirizeze, pe cei ce nu se potrivesc cu el, pe cei ce-și dau aere, pe cei vițioși și pe străini, în special pe evrei și țigani. In această privință, foarte usturătoare sunt strigăturile sau chiuiturile la joc.

Iată câteva din aceste strigături, la o fată, care face dragoste, cu domni:

De când mă ighesc domnii
Nici pă pat nu pot dormii,
De când mă ighesc cu domn
Nici pă pat nu pot să dorm.
Multă grijă mă mănâncă
Mândru-i domn și eu romăncă,
Da mai multă m'a mânca
Când și eu doamnă m'oi fa.

La o fată, care se pretinde bogată:

Și'asară am fost la lelea,
Și am aflat'o se schimba.
Cu câmașa cea mai re
Cea mai bună o cârpe.

sau:

Leliță pă cum te ții,
N'ai ținea câlți în butăi
Ci 'n butăi a-i pune brânză
Și din câlți a-i face pânză.

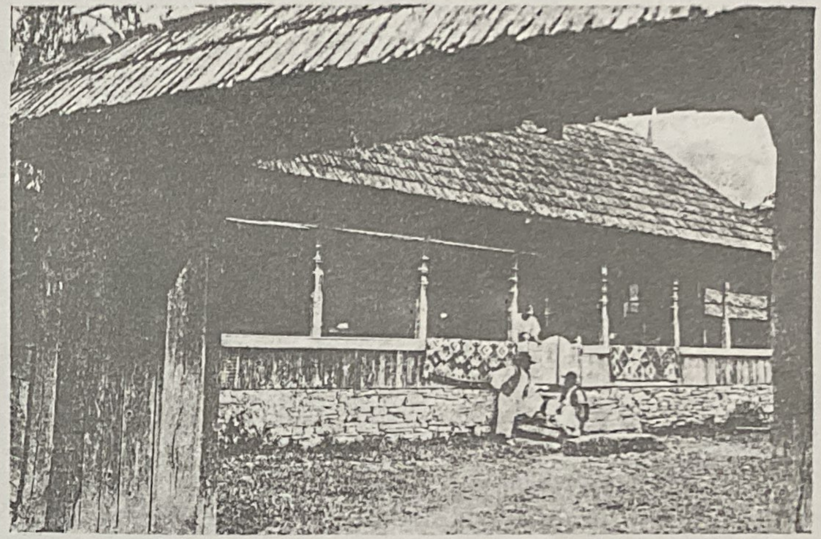
La o fată necinstită:

Du-te mândră dracilor
Că ești cu năravu lor
Du-te mândră dracului
[illegible]

Foarte interesante și caracteristice în folklorul maramureșan, sunt *horele* pe cari babele le cântă cu caerul în brâu la gura sobei, în nopțile lungi de iarnă, strângând în jurul lor pe toate fetele din casă dornice să învețe dela moașa... hora cea mândră; cari hori, au elemente din cântecele bătrânești. Dintre aceste hori cari sunt adevărate perle ale literaturii noastre populare, redau una mai jos, auzită dela o bătrână de 76 ani din comuna Oncești-Mihnea Marie: « Blestemul unei fete, desamăgită în iubire »:

Frunză verde măr acruț
Am avut și eu drăguț
Și n'am știut să mi-l cruț.
Heaba, c'o trecut vremea
Ș'aș ighi nu vrea mâ-sa.
L'aș lăsa, nu-l pot uita
Că i-a fost dulce gura.
Că i-a fost, dar cum să-i șie,
Ca strugurul cel din zie.
Ca strugurul cel rodit,
Noi cu drag ne-am mai ighit.
Și cine ne-a despărțit,
N'aibă loc nici în pământ
De ne-a despărțit bărbat
Putrezea-i perina 'n pat.
De ne-a despărțit fecior,
Să trăiască tot cu dor
Și să nu moară ușor,
Șie-i moartea de pistol.
De ne-o despărțit o fată,
Cununia să n'o vadă.
Și cine ne-o despărțit
Șie-i moartea de cuțit.
N'aibă loc nici în mormânt,
N'aibă scânduri la sălaș,
Nici pânză pe obraji.

N'aibă nici lemne de cruce
Nici la groapă cine-l duce,
Nici cuie în copârșeu, (sicriu),
Nici loc în temeteu (cimitir).
După cum n'am avut eu
Haznă (folos) de drăguțul meu [1]).

Casă din Maramureș.

Poporul care este alcătuitorul acestor hore și strigături, pune în versurile lor, tot ce este a lui, ce este deosebit pentru el și sufletul său: dragoste, durere, blestem, disperare, etc., fapt care face ca, producțiunile populare maramureșene, să fie adevărate documente prețioase pentru noi. Istoria poporului nostru reiese din însăși cântecele ce le-a făurit. Vieața de sbucium și durere, timpurile de glorie și mărire, credințele lui, idealurile lui, etc., toate se

---

[1]) P. Lenghel Izanu, *Obiceiuri de Crăciun în Maramureș*, pp. 6—10.

reoglindesc în aceste cântece populare după cum reiese și din meșteșugita *daină* a celor « *Trei veri păcurărei* ».

Merg trei veri primăvărei,
Is tus trei păcurărei,
Cu oile după ei.
Sus la verdele munte
La iarbă până 'n genunche.
Acolo dac'o sosit,
Numai pe cela mai mic,
Care era mai străinic,
După apă l'o mânat,
Până legea i-o gâtat,
Până apă-o împărțit,
Legea lui că i-o gâtit;
Pe dânsu de omorît,
Da el bine-o auzit,
Și el numai de și-o zis:
— Până apă mi-am luat
Voi legea mi-o ați gâtat.
Până apă-am împărțit,
Da voi legea ni-oți gâtit.
— Hei voi frățiorii mei,
Dacă voi mi-ți omorî,
Pe mine nu mă 'ngropați,
Nici în sfântu temeteiu,
Fără unde-oi zice eu.
Tot pe mine mă 'ngropați:
In strunguța oilor,
In cărarea fetelor.
In țărcuțu meilor,
In drumu' femeilor.
Și 'n calea voinicilor.
In strunguța sterpelor,
In calea nevestelor.

Și 'n mâna mea de-a dreapta,
Puneți'm frați trâmbiță,
Să-m zic sara dintr'însa.
Când vântu și'a sufla,
Din țară, de la mama,
Ca s'audă trâmbița.
Când trâmbiț' a trâmbița,
Oile toate-or zbiera.
Și 'n mâna mea de-a stânga
Puneți-m frați flueru.
Când flueru și-a zice,
Oile toate s'or strânge.
Când, din fluer de mi-oi zice,
Oile toate or plânge.
Oile cele bălăi,
Toate or zbiera prin văi.
Cu flueru'oi fluera,
Și oile m'or căuta.
Cele mândre bogărele
M'or jeli seara 'n pornele.
Cele mândre și cu lăni,
M'or jeli vara prin stâni;
Oile cele cornute,
Mândru m'or căuta prin munte;
Oile cele bălăi,
Toate m'or jeli prin văi,
Oile cele albastre,
Toate m'or jeli pe coaste (dealuri).
Cele mândre și cu lapte,
M'or jeli trecând prin sate.
— Hei voi frățiorii mei!
Când acasă îți sosi,
Mămuca v'o agodi,
Cu mâncare caldă 'n masă,
Și cu apă rece 'n vasă
[illegible]

Și acasă dacă-ți mere,
Maica 'nainte v'o eși.
Mămucă-va d'întreba;
Frate-vost unde-o rămas?
Spuneți c'am rămas pe munte
Cu oile cele cornute.
O rămas pe niște văi,
Cu oile cele bălăi.
O rămas seara 'n pornele,
Cu oile cele bogărele.
O rămas p'între hotroape,
Cu oile cele știoape;
O rămas pe cele groape,
Cu oile cele știoape,
Ar veni și nu mai poate.
Numai el și-o cuvântat:
Pe când acasă oi sosi,
Struțuc verde s'o vestezi,
Apa 'n vasă s'o 'ncălzi
Și mâncarea s'o răci.
Și s'o răci mâncarea.
Nu mi'oi vede eu mama,
Șohan pân'a fi lumea.
Ni-om vede la judecată
S'atuncea numai odată... [1]).

Ceea ce este balada Mioriței pentru versul românesc, același lucru este și pătrunzătoarea melodie a dainei pentru muzica românească: sunt două produse tipice, în care culminează vieața de păstorie a poporului nostru. Putem afirma, că nicăieri nu se vede mai bine nota specifică a sufletului românesc: cumpătarea, discrețiunea și dacica înseninare în fața morții decât în Miorița și Daină...

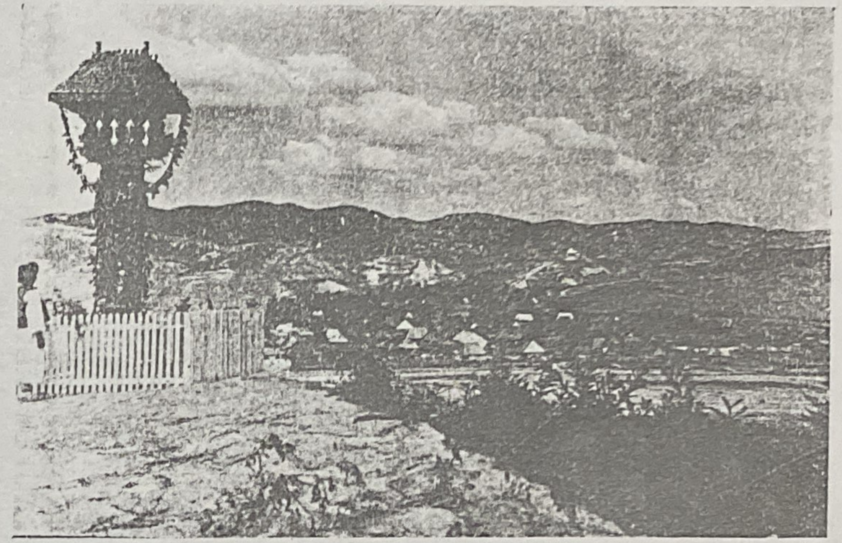
[1]) Pr. I. Bârlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, pag. 22.

« Păstori au fost și sunt încă mulți pe fața pământului începând din stepele Asiei până în colțul de miazăzi al Africei și în pampele Americei, dar o Mioriță și o Doină n'a produs nimeni afară de poporul român. *De n'am fi făcut nimic în istoria omenirii, e de ajuns și atâta, spre a se vedea că n'am ținut degeaba umbră pământului* » [1]).

[1]) S. Mehedinți, *Caracterizarea etnografică a unui popor, prin muncă și uneltele sale »*, p. 30.

La sfat.

Priveliște din Maramureș.

CAPITOLUL VI

POPULAȚIA

In capitolele precedente am arătat realitățile istorice ale voivodalului Maramureș, cum la fel am descris sistemele de infiltrațiune practicate de Ungaria pentru împestrițarea populațiunii pur românești, cum și pentru crearea pivoților economici cari avea să servească ca baze de rezistențe, în năvălirea asupra celor ce urmau să fie desbrăcați și desmoșteniți de bunuri seculare câștigate cu atâta trudă și jertfe de vieți omenești.

Am descris supărările imaginare ale regilor unguri contra Voevozilor și Knezilor români, pentru ca în urma acestor supărări, să se aplice sistemul sancțiunilor coloniale de uzurpare, atât a drepturilor civice cât și economice și religioase — când nimic nu au precupețit pentru atingerea scopului; folosind minciuna, răutatea și pismătăria.

Au început în primul rând să colonizeze pe Slavi prin nordul județului, cari au format prin înlocuirea elementului românesc « Ucraina Subcarpatică » de azi, de unde s'au infiltrat pe valea Ruscovei până la Petrova, Leordina și Rodnele Maramureșene.

In 1773 sub Maria Tereza s'a făcut prima colonizare de germani la Sighet și Câmpulungul de pe Tisa, cari însă fiind puțini la număr și în imediat contact cu masele unguresti din dreapta Tisei, o bună parte din ei s'au maghiarizat, rămânând o singură colonie mai compactă a « Țipțarilor » pe Valea Vișeului adusă mai târziu pentru muncile de (artă) și forestieră.

Invaziunea evreilor am arătat-o când descriindu-le originea, le-am enumerat și trucurile de cari s'au folosit pentru acapararea vieții economice a ținutului.

Unguri în Maramureș, nu sunt decât în jurul minelor de sare din Șugătag și Coștui unde au fost aduși ca muncitori cum și în orașul Sighet și vecinătățile lui imediate de pe Tisa, unde s'au stabilit fiind aduși ca funcționari și meseriași.

Pentru edificare, prezintă un interes deosebit statistica ungurească oficială din 1910, în care arată că populația Maramureșului (cele 58 comune inclusiv orașul Sighet, câte aparțin regiunei românești), este reprezentată prin următoarele naționalități:

Români	73.506
Unguri	33.634
Germani	28.889
Ruteni	21.271
Alte naționalități	438
Total	157.738

Iar după confesiuni prezintă următoarele date:

Greco-Catolici	100.642
Greco-Ortodocși	1.388
Romano-Catolici	14.349
Reformați	6.176
Mozaici	34.579
Alte confesiuni	604
Total	157.738

FALSUL DIN STATISTICĂ
toti 73 unguri si nemti dar pe RELIGII AVEM MOZAICI

Apărând foarte evident falsificarea realităților, întru cât după cum se observă la datele referitoare la naționalități, nu figurează de loc evreii — cari scriptic au îngroșat coloana ungurilor și în parte a germanilor — (pentrucă așa convenea stăpânirii — să fie orice naționalitate, numai valahi să nu fie —), spre a fi trădată necorectitudinea, la datele referitoare la confesiuni; unde *mozaicii* apar cu 34.579 suflete — ungurii din Maramureș sunt de religie reformată și parte din ei romano-catolică.

După recensământul din 1930 la cari au participat și minoritățile prin delegațiunile lor în comisiuni, populația județului Maramureș se prezintă după datele de mai jos astfel:

Români	97.055
Germani	4.734
Ruteni	19.864
Unguri	9.880
Evrei	37.430
Alte naționalități	214
Total	169.177

Date cari nu diferă aproape de loc față de ultimul recensământ făcut de administrațiunea locală în primăvara anului curent și pe care o redăm în situația statistică a județului Maramureș pe naționalități și confesiuni întocmită la 1 Aprilie 1940.

Din această situație statistică confesiunile apar oarecum neclare, întru cât datele fiindu-ne furnizate de parohii; o bună parte din ele au înglobat pe românii greco-catolici la ruteni greco-catolici, iar la greco-catolici-ruteni, au fost înglobați romano-catolici. Viitorul va avea să stabilească limitele de despărțire între confesiuni, întru cât sub regimul țării românești, fiecare individ a avut și are libertatea să-și cerceteze cultul care-i convine.

RECESĂMÎNT APRIL 1940

SITUAȚIA STATISTICĂ A POPULAȚIEI JUDEȚULUI MARAMUREȘ IN CONCENTRATĂ DE NOI TOCMITĂ LA 1 APRILIE 1940, DUPĂ NAȚIONALITĂȚI ȘI CONFESIUNI.

Nr. curent	Plasa și Comuna	Nr. Gospodăriilor	Locuitorii după naționalități							Locuitorii după confesiuni							Total
			Români	Germani	Ruteni	Unguri	Evrei	Alte		Greco-Ortodocși	Greco-Catolici	Gr. Cat. Rut. și Rom. Cat.	Reformați (Unguri)	Mozaici	Alte		
	I. Plasa Iza																
1	Bocicoiul Mare	219	1.247	—	—	—	55	—		—	1.243	—	—	55	4		1.302
2	Botiza	445	1.942	—	—	—	161	—		—	1.942	—	—	158	3		2.103
3	Cuhea	730	1.930	—	—	—	415	—		350	1.457	3	—	415	120		2.345
4	Dragomirești	810	2.575	25	—	27	865	3		289	2.259	52	2	865	28		3.495
5	Glod	240	770	—	—	—	210	—		—	770	—	—	210	—		980
6	Ieud	679	2.851	—	—	2	262	—		2	2.849	—	—	262	2		3.115
7	Poenile Glodului	309	1.011	—	—	—	184	—		—	1.011	—	—	184	—		1.195
8	Rozavlea	654	2.524	—	—	4	747	—		—	2.524	—	4	747	—		3.275
9	Săcel	820	3.149	—	—	—	737	5		1.047	2.102	—	—	737	5		3.891
10	Săliștea de Sus	867	3.522	—	—	13	398	—		62	3.436	—	13	398	24		3.933
11	Șieu	384	1.900	—	—	3	298	—		8	1.892	—	3	298	—		2.201
12	Slătioara	190	675	—	—	—	105	—		35	640	—	—	105	—		780
13	Strâmtura	830	3.313	1	—	5	399	—		25	3.288	6	—	399	—		3.718
	Total	7.177	27.409	26	—	54	4.836	8		1.818	25.413	61	22	4.833	186		32.333
	II. Plasa Sighet																
14	Bocicoel	184	174	15	40	324	326	—		47	127	369	12	324	—		879
15	Câmpulung pe Tisa	761	132	—	866	1.608	426	57		60	72	1.327	1.147	426	57		3.089
16	Coștui	338	10	236	332	515	19	—		6	4	1.083	—	19	—		1.112
17	Crăciunești	343	135	—	731	19	973	—		—	135	731	19	973	—		1.858
18	Iapa	452	1.650	—	8	8	447	—		15	1.635	14	—	449	—		2.113
19	Lunca	248	41	3	1.044	1	40	—		24	17	1.045	—	40	3		1.129
20	Remeț	373	35	—	1.151	—	416	—		1.149	14	—	—	416	23		1.602
21	Rona de Jos	630	2.223	—	21	—	429	—		1.000	1.223	21	—	429	—		2.673
22	Rona de Sus	650	60	—	2.320	90	446	—		60	—	2.264	90	446	56		2.916
23	Săpânța	790	2.974	4	10	11	950	—		10	2.892	23	9	950	65		3.949
24	Sarasău	330	1.334	—	16	23	194	1		220	1.114	29	9	194	2		1.568
25	Teceul Mic	178	226	64	320	308	62	6		22	204	531	153	62	14		986
26	Virișmort	182	284	2	337	176	117	18		117	177	483	16	117	24		934
	Total	5.459	9.278	324	7.196	3.083	4.845	82		2.730	7.614	7.920	1.455	4.845	244		24.808

(Urmare)

Nr. curent	Plasa și Comuna	Nr. Gospodăriilor	Locuitorii după naționalități: Români	Germani	Ruteni	Unguri	Evrei	Alte	Locuitorii după confesiuni: Greco-Ortodocși	Greco-Catolici	Gr. Cat. Rut. și Rom. Cat.	Reformați (Unguri)	Mozaici	Alte	Total
	III. *Plasa Sugatag*														
27	Bârsana	920	3.278	—	—	19	520	—	—	3.278	—	19	520	—	3.817
28	Berhești	585	1.739	—	—	7	539	—	22	1.715	—	7	539	2	2.285
29	Breb	395	1.487	—	—	—	203	—	2	1.473	—	—	203	12	1.690
30	Budești	575	2.334	4	—	11	409	—	26	2.308	9	6	409	—	2.758
31	Călinești	505	1.705	—	—	—	157	—	3	1.702	—	—	157	—	1.862
32	Cornești	132	518	—	—	—	—	—	—	518	—	—	—	—	518
33	Crăcești	282	1.114	—	—	—	86	—	—	1.078	—	—	86	36	1.200
34	Desești	276	1.059	—	—	11	111	—	—	1.055	8	3	91	24	1.181
35	Ferești	106	418	—	—	7	20	—	125	293	7	—	20	—	445
36	Giulești	586	1.762	—	—	2	180	3	2	1.760	5	—	180	—	1.947
37	Harnicești	175	728	—	—	—	64	—	—	725	—	—	64	3	792
38	Hoteni	95	411	—	—	1	—	—	—	411	—	1	—	—	412
39	Nănești	210	821	—	—	—	80	—	—	821	—	—	80	—	901
40	Oncești	393	1.345	—	—	—	170	—	—	1.345	—	—	170	—	1.515
41	Ocna Sugătag	374	450	13	3	933	169	—	17	433	936	12	169	1	1.568
42	Sat Sugătag	280	1.238	—	—	12	16	—	4	1.234	12	—	16	—	1.266
43	Sârbi	270	976	—	—	—	93	—	—	976	—	—	93	—	1.069
44	Vad	432	1.984	—	1	10	174	—	2	1.982	1	10	174	—	2.169
45	Valea Porcului	132	556	—	—	—	18	—	284	272	—	—	18	—	574
46	Năeni	350	1.340	—	—	—	74	—	—	1.340	—	—	74	—	1.414
	Total	7.073	25.263	17	4	1.013	3.083	3	487	24.719	978	58	3.063	78	29.383
	IV. *Plasa Vișeu*														
47	Bistra	198	27	2	565	1	357	—	2	25	568	—	357	—	952
48	Borșa	3.200	7.274	—	95	126	4.970	—	1.220	6.008	221	—	4.974	42	12.465
49	Leordina	484	1.824	8	33	22	325	—	1.824	33	30	—	325	—	2.212
50	Moisei	1.075	4.721	11	—	7	1.206	—	10	4.652	11	7	1.206	59	5.945
51	Petrova	973	2.294	3	1.232	22	744	—	11	2.283	1.254	3	744	—	4.295
52	Poenele de sub Munte	1.400	15	47	4.581	18	839	—	3.715	—	943	3	839	—	5.500
53	Repedea	392	3	—	1.525	—	222	—	3	—	1.450	—	222	75	1.750
54	Ruscova	652	38	2	1.912	24	1.220	—	—	38	1.938	—	1.220	—	3.196
55	Valea Vișeului	188	132	—	690	43	117	—	—	132	733	—	117	—	982
56	Vișeul de Jos	970	4.529	49	8	14	612	—	1.448	2.811	63	—	612	278	5.212
57	Vișeul de Sus	2.310	3.810	3.840	150	50	4.220	35	1.150	2.710	3.960	30	4.220	35	12.105
58	Vișeul de Mijloc	510	1.710	—	—	—	520	—	1.691	—	—	—	520	19	2.230
	Total	12.352	26.377	3.962	10.791	327	15.352	35	11.074	18.692	11.171	43	15.356	508	56.844
	V. *Orașul Sighet*	3.810	8.712	405	1.871	5.401	9.332	88	814	7.918	5.685	1.952	9.332	108	25.809
	Total general	35.871	97.039	4.734	19.862	9.878	37.448	216	16.923	84.356	25.815	3.530	37.429	1.124	169.177

(Urmare)

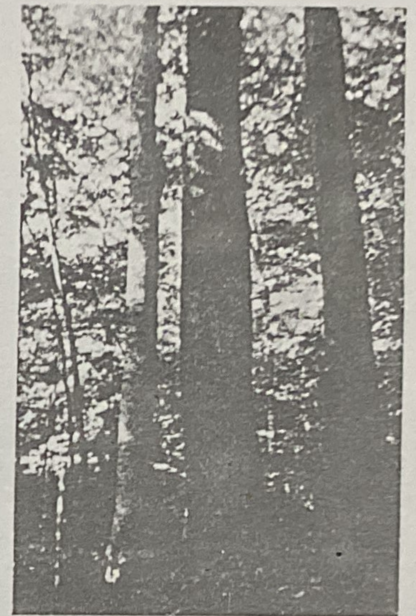
Nr. crt.	Denumirea	Naționalitatea	Capital (în mii de lei) 1920	1929	1934	1938	Observațiuni
17	Sylvania S. A. Sighet comerț de lemne	Evrei	2.000	2.000	2.000	2.000	
18	Frații Fruchter S. N. C. Borșa industrie și comerț de lemne	Evrei	—	—	—	1.000	
19	Văduva Pop Simion Vișeul de Sus industrie și comerț de lemne și moară	Română	—	—	—	3.000	
20	Fried. Benö Vișeul de Jos industrie forestieră și exportator	Evrei	10.000	10.000	10.000	10.000	
21	Ignatz Klein, coloniale și fierărie Sighet	Evrei	1.000	2.000	2.000	2.000	
22	Stein Nandor, comerț de modă Sighet	Evrei	2.000	2.000	3.000	3.000	
23	A. Mendelovici, comerț de ștofe	Evrei	4.000	4.000	4.000	4.000	
24	S. Kornbaum, import și export Sighet	Evrei	5.000	5.000	5.000	5.000	
			3.000	3.000	5.000	5.000	

SITUAȚIA FUNCȚIONARILOR PARTICULARI, UCENICI, MUNCITORI, CALIFICAȚI IN MESERII ȘI NECALIFICAȚI PE NAȚIONALITĂȚI, DIN JUDEȚUL MARAMUREȘ LA 31 DECEMVRIE 1939

Nr. crt.	Ocupațiunea	Români	Evrei	Germani	Unguri	Ruteni	Alte naționalități	Total
1	Funcționarii particulari din orașul Sighet	18 2,7%	569 84%	18 2,7%	72 10,6%	—	—	677
2	Funcționarii particulari în întreprinderi și industrii din județ	72 30,2%	118 49,7%	32 13,4%	16 6,7%	—	—	238
3	Ucenicii	25 9,8%	92 39,4%	17 7,4%	72 30,8%	—	27 11,6%	233
4	Muncitorii calificați	580 18,7%	1.200 38,7%	460 14,8%	650 20,9%	210 6,9%	—	3.100
5	Muncitorii necalificați	4.500 68%	? ?	750 11,3%	320 4,8%	870 13,2%	178 2,7%	6.618

Maramureșenii în așteptarea altor vremuri mai bune.

Gorun din Maramureș.

CAPITOLUL VII

ECONOMIA FORESTIERĂ

Nu putem discuta problemele economice ale Maramurşeanului, fără a ne ocupa de exploatațiunile forestiere, deosebit de importante în această regiune.

Ar fi anahronic ca tocmai această importantă ramură economică să fie abandonată, când singură reprezintă 44,25 % din suprafața totală a județului și când din veacuri existența Românilor a fost și este asigurată în bună parte prin exploatațiuni — chiar rudimentare, de păduri.

TABLOUL PĂDURILOR, POIENILOR ȘI GOLURILOR DE MUNȚI DIN JUDEȚUL MARAMUREȘ [1])

Nr. curent	Ocolul silvic	S U					
		Poienilor și golurilor		Rășinoase		Rășinoase cu fag	
		Ha	a	Ha	a	Ha	a
	A) *Pădurile Statului.*						
1	Ronișoara	173	31	64	36	—	—
2	Poienile-de-sub-Munte	3.066	72	213	56	1.668	03
3	Valea Râului	4.517	55	11.957	49	5.587	86
4	Baia Sprie	120	—	250	—	—	—
5	Firiza de Jos	470	49	344	85	—	—
	Total	8.348	07	12.830	26	7.255	89
	B) *Pădurile Composesorale, comunale, bisericești și ale școalelor.*						
6	Sighet	1.710	—	9.540	—	—	—
7	Vișeul de Sus	1.998	—	21.544	—	—	—
8	Valea Izei	908	—	9.766	10	—	—
	Total	4.616	—	33.850	10	—	—
	C) *Pădurile particulare.*						
9	Sighet	1.635	—	723	—	—	—
10	Vișeul de Sus	1.557	—	19.116	—	—	—
11	Valea Izei	88	—	307	80	—	—
	Total	3.330	—	20.146	80	—	—
	Total general	16.294	07	66.827	16	7.255	89

Nr. curent	Ocolul silvic	P R A F A Ț A														Total pădurosă		Total general	
		Fag		Fag cu rășinoase		Fag cu rășinoase și gorun		Fag cu stejar		Stejar		Stejar cu fag		Amestec de stejar, ulm, carpen, etc.					
		Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a
	A) *Pădurile Statului.*																		
1	Ronișoara	3.253	32	—	—	653	—	220	92	1.368	98	694	70	4	65	6.259	93	6.433	24
2	Poienile-de-sub-Munte	—	—	10.835	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.716	82	15.783	54
3	Valea Râului	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17.545	35	22.062	90
4	Baia Sprie	1.931	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.181	94	2.301	94
5	Firiza de Jos	3.294	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.639	43	4.109	92
	Total	8.479	84	10.835	23	653	—	220	92	1.368	98	694	70	4	65	42.343	47	50.691	54
	B) *Pădurile Composesorale, comunale, bisericești și ale școalelor.*																		
6	Sighet	12.064	—	—	—	—	—	—	—	2.100	—	—	—	—	—	16.704	—	18.414	—
7	Vișeul de Sus	9.236	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30.780	—	32.778	—
8	Valea Izei	15.791	80	—	—	—	—	—	—	1.040	08	845	60	685	20	28.128	78	29.036	78
	Total	37.091	80	—	—	—	—	—	—	3.140	08	845	60	685	20	75.612	78	80.228	78
	C) *Pădurile particulare.*																		
9	Sighet	4.416	—	—	—	—	—	—	—	235	—	—	—	—	—	5.374	—	7.059	—
10	Vișeul de Sus	4.778	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23.894	—	25.451	—
11	Valea Izei	978	70	—	—	—	—	—	—	1.106	73	—	—	—	—	2.393	23	2.481	23
	Total	10.172	70	—	—	—	—	—	—	1.341	73	—	—	—	—	31.661	23	34.991	23
	Total general	55.744	34	10.835	23	653	—	220	92	5.850	79	1.540	30	689	85	149.617	48	165.911	55

In capitolul referitor la istoricul Maramureșului, am arătat originea averilor nobilitare maramureșene, dovedind cu prisosință că până la 1848, în special codrii acestui ținut aparțineau exclusiv Românilor, cum la fel am arătat și epoca de decadență a patrimoniului românesc după aplicarea legii XVII din 1867 când evreii au câștigat dreptul de a deveni proprietari rurali alături de nobilii Români băștinași.

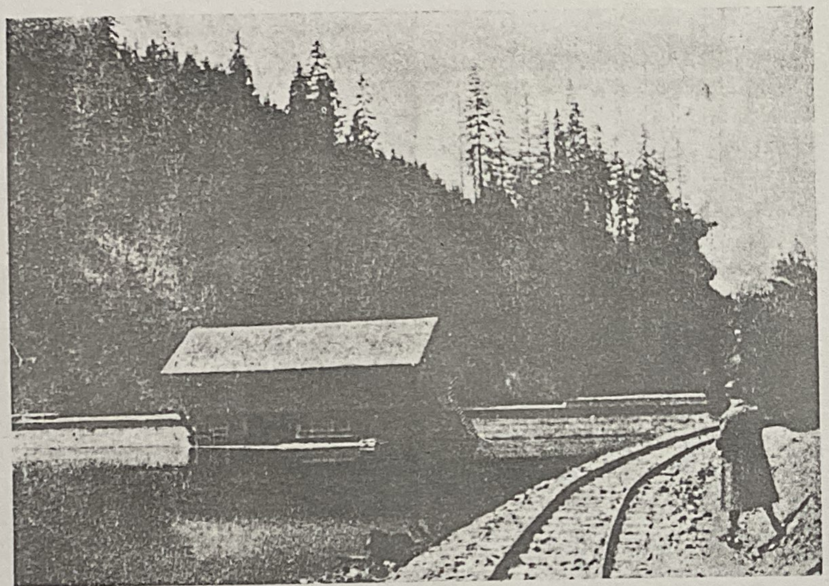
Am arătat de asemeni că succesorii nobililor stăpânitori de odinioară, în vederea administrării averilor, s'au constituit în așa zisele « composesorate » pe cari singuri și-le conduceau și exploatau necontrolați de nimeni, moștenirile de drepturi succedându-se din tată în fiu și din generație în generație.

« In baza legii sus amintită *evreii* încep a lua parte în composesorate prin cumpărări pe veci de imobile nemeșești. Cu toate

[1]) Maramureșul, *op. cit.*

acestea însă nu încearcă a ajunge la conducerea lor, care a rămas tot în mâini româneşti până în zilele noastre. Dar cetăţenii *evrei* cu drepturi de proprietate numai recent câştigate — au avut totuşi un anumit respect faţă de proprietarii — composesori vechi şi cu trecut istoric [1]).

« Ei s'au mulţumit cu partea mai bună, — *cu exploatările cari sunt exclusiv ale lor* » [2]).

Stăvilarul dela Mărărlău proprietatea C.A.P.S.

Prin legea XVII din 1889 acordându-se dreptul de a se înstrăina din părţile de proprietate composesorale, Românii constrânşi de nevoi îşi vând treptat partea din moşteniri străinilor, pentru ca în puţin timp aceştia din urmă să ajungă posesorii unei imense suprafeţe de păduri după cum vom vedea, iar Românii să fie obligaţi a lua calea pribegiei.

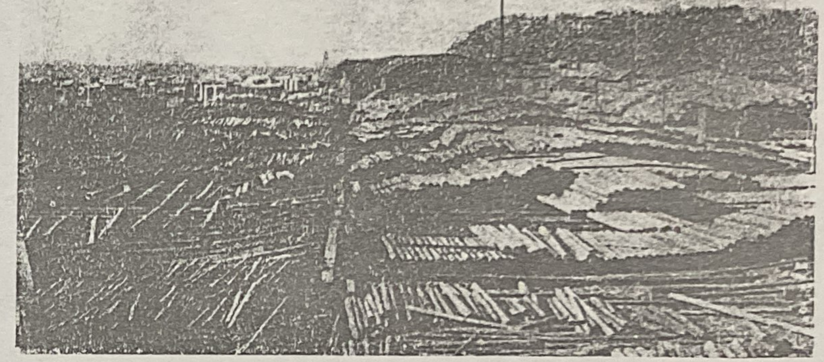
---

[1]) Sublinierea autorului.

[2]) « Spicuri din viaţa compos. ». Dr. Gavrilă Iuga, pag. 8.

Până la Unire, exploataţiunile forestiere au fost reglementate de legea din 1881 şi se efectuau sub directa supraveghere a tehnicienilor Statului cari urmăreau în acelaşi timp şi regenerarea.

« In anii imediat de după războiu jaful în păduri luase proporţii catastrofale. In special pădurile composesoratelor şi comunelor, au căzut jertfa unor afaceri veroase ».

Fabrica C.A.P.S. din Vişeul de Sus.

« La multe comune şi composesorate, se introdusese sistemul « *ţidulelor* » cari înlesneau fraudele şi îmbogăţirea rapidă a speculanţilor. Sistemul consta în acordarea unor bilete (ţidule) pentru locuitorii comunelor sau membrii composesoratelor, în virtutea cărora puteau să taie din parchetele scadente anumite cantităţi de lemne, gratuit sau cu preţ redus. Aceste « ţidule » ajungeau, pe preţuri derizorii în mâna evreilor comercianţi de lemne cari adunau astfel cantităţi considerabile de material lemnos şi exploatau hectare întregi, fără prea multe impedimente. Este interesant că oamenii politici, pentru a-şi menţinea fiefurile electorale şi a asigura voturile locuitorilor înlesneau acest prăpăd inconştient. [1]).

---

[1]) Dr. M. Marina, *op. cit.*, pag. 14.

EVREI FAC AFACERI
cu lemnul maramureşenilor.

Sistemul acesta a contribuit în mare măsură ca de-a-lungul văilor până la centrul pădurilor să se construiască fierăstrae de contrabandă pe proprietăți ce *aparțineau comunelor sau composesoratelor* pentru ca exploatând materialul ce nu-l aveau să jefuiască codrii așa după cum s'a și petrecut.

In Maramureș atari fierăstrae (gatere) s'au construit în număr de 27 dintre cari 24 evreești, 2 românești și 1 unguresc, tolerate fiind de autoritățile composesorale sub motiv că aceste industrii prin personalul ce au, *ajută la paza pădurii.*

« In Maramureș lupul e cel mai bun cioban! Fabricele se bazează exclusiv pe furturi din composesorat, niciuna n'are pădure proprie; cu toate acestea are destul material de fasonat. Ziua, noaptea sunt în funcțiune, taie scânduri și transportă la gară. Cumpără dela careva individ, o donație primită dela composesorat de 100 mc material, acel material fasonat scade de natură la 50%, cu toate acestea în fabrica lui Șmil s'a sporit și din 100 mc brut — crește fasonat la 1.000 mc scânduri, căci fabrica atâta transportă la gară »[1]).

Cele amintite sunt o parte numai din sistemele nenorocite practicate în vederea distrugerii avutului nostru public, și cu toate că dezastrul pricinuit a provocat nenumărate intervenții și interpelări în parlamentul țării, secătuirea codrilor noștri seculari a dăinuit și pe mai departe, ba ceva mai mult jefuitorii s'au constituit în adevărate bande după cum reiese din publicațiunile d-lui Profesor Ioan Bilțiu-Dăncuș.

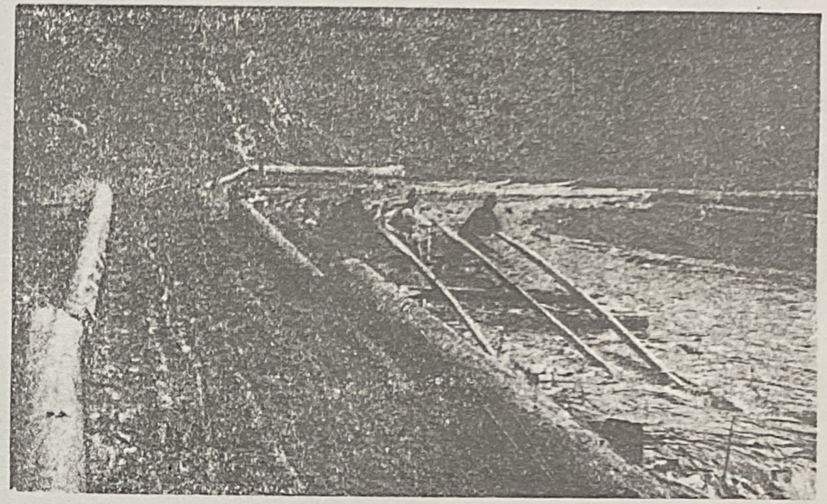
« Văzut-am serii de cooperative forestiere, alcătuiri făurite cu scopul jafului codrilor noștri seculari, cari cu un capital ridicol, de 5—15.000 lei, atacau afaceri de 100—150 milioane de lei, « cu toate favorurile » unei cooperative, în 24 ore să le și vândă — aceste hârtii pentru o sumă ridicolă, unor gheșeftari evrei, cari apoi să tragă beneficii de zeci și sute de milioane, din averea strămoșilor noștri, până când vechii proprietari mureau de foame, iar ovreii se îmbogățeau din averea pădurilor strămoșilor noștri.

« Ba chiar am stat la pândă odată, cu fie iertatul Dr. Vasile Filipciuc, fost deputat de Maramureș, timp de două luni de zile

[1]) Dr. Gavrilă Iuga, *op. cit.*, pag. 16.

27 GATERE < 24 evreiești, 2 românești, 1 unguresc!

— la Ministerul de Domenii — illo tempore — ca o astfel de cooperativă compusă din vreo zece oameni vibostricuși de păduri din cea mai pură speță — și vreo cincizeci de nume inexistente, sau nume de morți, ca nu cumva, această « Cooperativă » cu un capital de 15.000 lei, să primească concesiunea exploatării unei cantități de 140 mii mc de lemn și cu toate promisiunile subsecretarului de Stat dela Domenii, din vremea aceea, că aprobarea *nu se va face*, când am plecat de Paști în vacanța parlamentară,

Plutași pe Tisa.

contractul s'a semnat, iar « *Cooperativa* » l-a și vândut așa *cu semnătura caldă*, mai întâi firmei « Lomaș », apoi firmei « Groedel », care dădea mai mult.

« Am mai văzut apoi și o cooperativă « Confesională » care aparținea exact tipului cooperativei acestei mai din urmă, care cooperativă avea « *multe scopuri naționale și confesionale* » și care cooperativă a primit concesiuni, dar le-a vândut evreilor și a avut beneficii mari, cari însă au fost împărțite în mare parte, sub formă de « *Jetoane* » și alte ingenios inventate[1]).

[1]) « Graiul Maramureșului », an. VIII, Nr. 255, pag. 1.

Da, existau atari întovărășiri, fie sub formă cooperativă, fie sub o altă formă civilă sau comercială a căror prim scop, era obținerea de favoruri în materie forestieră pentru a le retrece anumitor societăți cu un plus de beneficiu de prea mică importanță pentru favoriții soartei, dar producătoare de enorme câștiguri pentru terții, cari știau să exploateze lipsa de patriotism și de conștiinciozitate a parveniților politici de odinioară.

După statistica din 1932 situația pădurilor în Maramureș, se prezintă astfel:

a) Păduri proprietatea Statului	42.343.47	Ha
b) » Compos. comunale și bisericești .	75.612.78	»
c) » particulare	31.661.23	»
Total......	149.617.48	Ha

Iar ca esențe conțin:

Rășinoase	66.827.16	Ha
» cu fag	7.255.89	»
Fag	55.744.34	»
» cu rășinoase	10.835.20	»
Fag roșu cu gorun	653.—	»
» cu stejar	220.92	»
Stejar	5.850.79	»
» cu fag	1.540.30	»
Diverse..................	689.85	»
Total......	149.617.48	Ha

Pădurile Statului se exploatează și administrează prin Ocoalele Silvice C.A.P.S., iar industrializarea materialului lemnos se efectuiază prin fabricile proprii din Vișeul de Sus și Gardin-Sighet, cari funcționează în foarte bune condițiuni în special fabrica din Vișeul de Sus, asigurând în același timp hrana câtorva sute de muncitori români. Ce păcat însă că aceste două industrii forestiere au fost create numai cu câțiva ani în urmă după ce o bună parte și din pădurile Statului au avut soarta pădurilor comunale și composesorale.

Cu oile pe câmp.

CAPITOLUL VIII

OERITUL

Am arătat într'un capitol anterior că ocupațiunea de predilecție a Maramureșenilor este păcurăritul adică păstoritul și creșterea vitelor.

Dar Maramureșanul este un tradiționalist cum puțini locuitori ai țării sunt.

Portul, obiceiurile și credința în prea puține regiuni din țară s'au conservat atât de bine ca în Maramureș, unde industria casnică și astăzi este într'o mare desvoltare.

Imbrăcămintea locuitorilor este confecționată exclusiv din lână, cum la fel sunt lucrate frumoasele covoare maramureșene vopsite în colori naturale.

Cergile, țoalele și fotele maramureșencelor, sunt comori păstrătoare ale datinelor și obiceiurilor românești, cum la fel păstrătoare de datini sunt sumanele cele negre ale Izenilor și Vișeenilor descendenți ai lui Dragoș Vodă și Bogdan Vodă.

Articolele fabricate nu-şi găseau locul până mai acum câţiva ani în urmă, întru cât inul şi cânepa completau albiturile ce nu se puteau confecţiona din lână.

Rasa de oi ţurcană cu variaţiunile albă, neagră sau brumărie este aceea care reprezintă tipul de oi aclimatizat regiunii datorită rusticităţii sale cum şi lânii tari şi bogate, care se pretează de minune confecţiunilor locale.

Aşa cum se prezintă astăzi ţurcana maramureşană, este departe de a fi corespunzătoare cerinţelor, întru cât este foarte degenerată atât în ceea ce priveşte greutatea corporală, cât şi laptele şi lâna a căror producţiune a scăzut datorită slabei îngrijiri şi a neglijării reîmprospătării reproducătorilor.

In general oile, nu se bucură de o îngrijire mai aleasă: hrana lor constând din păşunat în timpul verii şi din fân în timpul iernei. O îngrijire mai aleasă însoţită de o ameliorare a rasei în direcţia producţiunii de lapte şi prin încrucişare cu Bucara sau Karakul ar da rezultate mai mult decât satisfăcăroare.

Până acum crescătorii nu au format decât numai asociaţiuni de păşunat prin stâni cu forme cooperative fără însă a se ocupa de valorificarea rentabilă şi în comun a produselor obţinute; fiecare păstrându-şi şi valorificându-şi laptele separat. *De obiceiu laptele dela stâni îl cumpără evreii cari trimit la stână un cuşerar spre a observa şi cuşeri laptele spre a-l transforma în brânză rituală pe care apoi o negociază comerciantul evreu cumpărător.*

« Stâna în constituirea ei este unitatea de conducere administrativă a mai multor « boteie » iar un botei concentrează cca 60—80 oi, fie dela un singur proprietar sau dela mai mulţi cu mai puţine oi [1]).

SITUAŢIA COMPARATIVĂ PE ANII 1932—1939 A NUMĂRULUI DE VITE DIN MARAMUREŞ

Anul	Bovine şi Bubaline	Cai	Oi şi Capre	Porci	Observaţii
1932....	47.846	10.622	138.135	9.343	
1935....	37.345	11.353	87.090	7.456	
1938....	42.600	9.995	99.315	10.260	
1939....	43.652	9.312	112.706	8.251	

[1]) Inginer Dem. Holdiş, *Teză asupra Maramureşului.*

Steampul minei aurifere din Jireapăn.

CAPITOLUL IX

COMERŢUL, INDUSTRIA ŞI MESERIILE

Bogăţiile Maramureşului, de mult — cu secole în urmă — au făcut să fie cunoscute peste hotarele ţării şi tot aşa de demult să mărească pofta infiltraţiunii elementelor străine. În Maramureş, băştinaşii, prin natura ocupaţiunii lor de predilecţie, fiind mai puţin specializaţi în arta comerţului; — pentru ei « trampa » era cel mai uzitat mijloc de satisfacere a trebuinţelor, iar în ceea ce priveşte industria în afara industriei casnice practicată cu atâta măestrie de maramureşence, alta nu era cunoscută.

Butnăritul, a fost şi este rudimentarul sistem al exploatațiunilor forestiere care nu reclamă cunoştințe tehnice, iar exploatarea subsolului era neglijată nu de Maramureşeni, ci de foştii lor stăpânitori cari nu aveau niciun interes să desvolte o mare industrie prin partea locului, pentrucă prin aceasta ar fi contribuit direct la înflorirea şi bunăstarea acestor români răsboinici cunoscuţi de o lume întreagă şi de aceea fosta stăpânire a căutat să transplanteze elemente străine prin colonizările amintite, pentru ca pe de o parte să contrabalanseze expansiunea Românilor, iar pe de alta să creeze un comerț care să asigure aprovizionarea cu articolele necesare ce nu se produceau în regiune cum *și în deosebi* pentru comercializarea produselor pe cari băştinaşii nu le negociau.

In anul 1848, prin ridicarea iobagilor evrei la rangul de libertate și egalitate cu Românii autohtoni, le-a facilitat acestora și mijloacele necesare pentru asigurarea vieții lor în Maramureș, prin acordări de drepturi asupra proprietăților rurale și urbane.

Treptat această rasă se infiltrează în inima românismului și de unde în 1848 găsim 345 suflete, până în 1910 se înmulțesc prin colonizări din Galiția la 9.256, iar cu ocazia întocmirii recensământului din 1930 să se constate că sunt 17.516, în anul 1936 erau 38.532, iar astăzi dacă s'ar face numărătoarea populației din județ și oraș s'ar constata că numărul evreilor depășește cifra de 50.000 suflete, mărită mai cu seamă în ultimii ani cu cei veniți de peste graniță.

Am arătat imigrațiunea evreilor din Maramureș, nu pentru a le face istoricul, ci pentru a răspunde întrebărilor ce se pun: De ce în această bogată și pitorească regiune nu există un comerț românesc?, completând în acelaşi timp cu zicătoarea românească care spune: « *Şoarecii nu trag la cămara pustie* ».

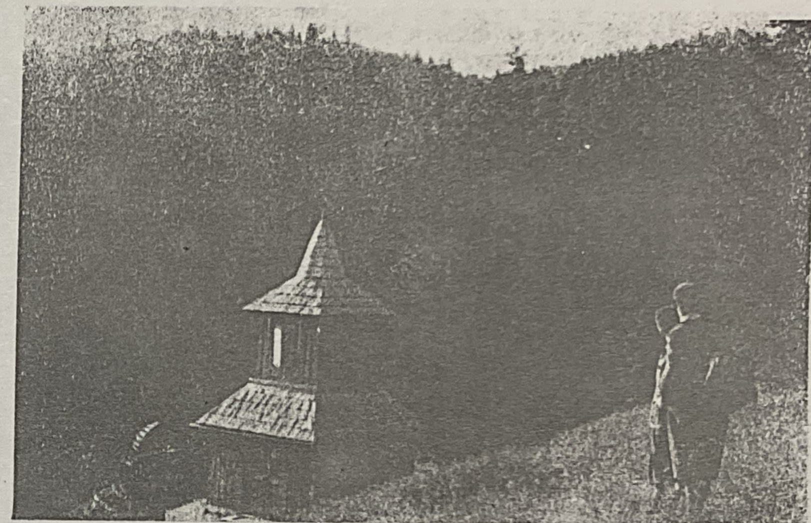
Veniți aci și găsind elementul cel mai potrivit ocupațiunii lor, au început a-și arăta însușirile de abili comercianți și cămătari, izbutind în scurt timp să zălogească pe toți cei din juru-le, pentru ca după aproape 90 de ani, să aibă pretențiunea a se declara în bună parte stăpânitori ai Maramureșului.

Industriile în marea lor majoritate create după războiu pentru exploatațiuni forestiere (vezi tabloul) nu au făcut altceva decât

ÎMULTIREA EVREILOR !

să roadă masive întregi păduroase de pe suprafața pământului, iar cele trei industrii textile sunt destul de mari ca să poată influența în bine asupra elementului angajat — care și așa este străin.

Bănci comerciale, s'au creat o sumedenie după cum se constată din situația anexată, însă majoritatea dintre ele au tras obloanele pentru cauzele arătate în dreptul fiecăreia și după ce multe din ele au lăsat în suferință pe depunătorii ce le-a acordat încrederea.

Sus pe munte, la Jireapăn.

O zicătoare ardelenească spune « *Nu-i nebun cine mănâncă șapte pâni, ci acela ce le dă* », prin urmare să nu învinovățim numai pe evrei pentru procedeele ce au aplicat în regiunea unde s'au stabilit întru cât aceștia, le moștenesc din tată în fiu și însăși legea lor li le ordonă.

Intrebarea trebuește pusă în special anumitor politicieni de odinioară cari de sigur au fost orbiți de arginții Iudei și nu au văzut prăpastia în care se prăvălește Maramureșul cu toți ai săi nobili și descendenți voevodali.

Aceia trebuesc făcuți răspunzători cari luând posibilitatea de câștig Românilor, au vândut-o *pe un blid de linte*, celor pe cari azi îi bârfesc prin forța împrejurărilor.

Ca să ilustrez activitatea foștilor conducători ai Maramureșului începând dela unire și până în prezent, e suficient să prezint situația comerțului din Maramureș pe specialități și naționalități, spre a se vedea că însăși monopolurile statului *au fost încredințate*

Mina de sare Coștui.

spre desfacere evreilor. Românii sistematic au fost înlăturați pentrucă nu erau destul de... destoinici.

Atât brevetele de desfacerea petrolului, alcoolului, cât și al produselor tutunului, au fost date în proporție de 88 și 90% evreilor.

Pentrucă ne ocupăm de problema industriei și comerțului din această regiune, în treacăt cel puțin să urmărim și pregătirea

profesională a elementelor necesare viitorului, în domeniul acestor două ramuri de activitate.

Dacă examinăm situația de mai jos referitoare la funcționarii particulari, a muncitorilor calificați în meserii și necalificați, constatăm cu inima strânsă de durere, că elementul românesc în ceea ce privește funcționariatul particular urban, este aproape inexistent (2,7%) pentru ca la categoria muncitorilor manuali necalificați, să-i găsim în covârșitoarea proporție de aproape 70% față de evrei, cari nu au nici cel puțin unul.

Ucenicii români, erau sistematic înlăturați din întreprinderi; iar procentul de 10% ce-l găsim în situațiunea arătată se referă la fii de români angajați de unitățile cooperative și de către puținii comercianți și meseriași români existenți.

In capitala județului, n'a existat un cămin de ucenici al Statului, care să adăpostească pe tinerile elemente române ce ar fi dorit să îmbrățișeze ramura «brățării de aur» a meseriilor.

«Astra Maramureșană» cu sacrificii enorme întreținea un cămin de ucenici români. Cum însă sprijinul întârziea să vină, și această casă de ocrotire socială era în preajma închiderii porților, trimițând pe drumuri și pe puținii românași ce au îndrăznit să-și părăsească cuiburile părintești, în căutarea unei pâini mai bune.

SITUAȚIA COMERȚULUI IN MARAMUREȘ PE NAȚIONALITĂȚI

Nr. curent	Felul comerțului	Nr. total al firmelor	Românești	%	Evreești	%	Diverse naționalități	%	Observațiuni
1	Comerț în engros și detaliu	1.285	41	3,1	1.107	93,5	37	2,8	
2	Cârciumi și restaurante ..	216	16	7,4	191	88,8	9	4,1	
3	Debite C.A.M.	311	19	6,1	281	90,6	11	3,5	

EVREII → Cumpără pe politicieni și ÎNLĂTURĂ ROMÂNI !!

SITUAȚIA BĂNCILOR COMERCIALE DIN JUDEȚUL MARAMUREȘ LA DATA DE 31 DECEMVRIE 1939

Nr. crt.	Denumirea	Naționalitatea	Capital (în mii de lei) 1920	1929	1934	1938	Observațiuni
1	Banca Economică S. A. Sighet	Evrei	1.000	2.000	500	500	1939 din cauza lichidării
2	Banca Maramureșană S. A. Sighet	Română	1.000	2.000	2.000	10.200	
3	Banca de Credit Mărunt și Economic S. A. Sighet	Evrei	2.000	2.000	2.176	2.176	
4	Banca de Credit Mărunt și Economic S. A. Vișeul de Sus	Evrei	—	—	600	—	Radiat 1935
5	Banca de Credit și Comerț S. A. Sighet	Evrei	—	2.000	—	—	Lichidat judic.
6	Casă de Păstrare Centrală S. A. Vișeul de Sus	Evrei	100	100	—	—	Concordat preventiv
7	Banca de Scont din Maramureș S. A. Sighet	Evrei	250	5.000	—	—	fără activitate din 1929 (pagubă)
8	Banca Comercială S. A. Vișeul de Sus	Evrei	100	—	—	—	fără activitate (pagubă) 1929
9	Banca Comercială S. A. Poenile de sub Munte	Ruteni	—	1.000	—	—	fără activitate (pagubă) 1930
10	Banca de Credit și Comerț S. A. Sighet	Evrei	—	2.000	—	—	fără activitate din 1931

SITUAȚIA INTREPRINDERILOR (SOCIETĂȚI) COMERCIALE ȘI INDUSTRIALE DIN JUDEȚUL MARAMUREȘ LA DATA DE 31 DECEMVRIE 1939

Nr. crt.	Denumirea	Naționalitatea	Capital (în mii de lei) 1920	1929	1934	1938	Observațiuni
1	Tisa S. A. pentru comerț de lemne Sighet	Evrei	—	—	3.000	3.000	
2	Prima fabrică din Maramureș pentru mobile îndoite S. A. Sighet	Evrei	500	5.000	5.000	5.000	
3	Ind. Silvică Montană S. A. Sighet	Evrei	—	—	—	—	Lichidat în 1930 pt. neînțelegeri.
4	S. A. pentru cumpărarea lemnelor și vânzarea lor Sighet	Evrei	—	500	—	—	Radiat în 1938 (lichid. judic.)
5	Rafinăria de spirt Maramureșană S. A. Sighet	Evrei	—	—	—	—	Falită în 1932
6	Prima industrie textilă din Maramureș S. A. Sighet	Evrei	—	1.000	1.000	1.000	
7	Steaua Maramureșană S. A. Sighet comerț de spirt	Evrei	—	200	500	1.000	
8	Fabrica de piei și art. de lemn S. A. Sighet	Evrei	300	10.000	3.000	—	Concordat preventiv
9	Stena S. A. Sighet fabrică de tricotaje	Evrei	—	—	—	500	
10	Cheresteaua Maramureșană S. A. Sighet comerț de lemne	Evrei	—	—	—	500	
11	Perl și Rosenkreuts S. A. Sighet	Evrei	—	—	1.000	1.000	
12	Pietrosul S. A. Moiseiu, industrie cherestea	Evrei	300	150	150	150	
13	Carpatina Română S. A. Sighet industrie de piele	Evrei	—	2.700	—	—	Falit 1931. Desființat 1931, motive administrative
14	Arbor S. A. Sighet	Evrei					
15	Avram Friedman și Fii S. N. C. Sighet comerț de făină	Evrei	—	—	—	300	
16	Al. Cuza Anderco Borșa comerț de cherestea (exportator)	Română	—	500	500	260	

DE ACELAȘI AUTOR:

1. Organizarea Dobrogei vechi și noi prin Cooperația Agricolă — conferințe — (Constanța, 1926), epuizată.
2. Contribuțiuni la organizarea Cooperației Agricole din România (Buzău, 1929), epuizată.
3. O nouă formă de organizare economico-socială (Sfântul Gheorghe, 1933).
4. Mijloace folosite de Ungaria pentru desnaționalizarea românilor (București, 1937), epuizată.
5. « Neamul Nostru » publicațiune periodică economico-socială, Sfântul Gheorghe 1933—35.
6. Obștea Jirlăul, București, 1941.

In preparație:

1. Ce este Cooperația.
2. Din lipsurile reformei agrare.

Sub tipar:

1. Pe vremuri și acum, studiu critic social.